

Evaluatie Kennisnetwerk OBN 2014-2018

Definitief rapport

Henk ten Holt en Susan Martens, 12 februari 2018

Colofon

Titel: Evaluatie Kennisnetwerk OBN 2014-2018
Opdrachtgever: BIJ12
Contactpersoon: Ton Heeren (BIJ12)

Kenmerk/Projectnummer: 4089
Datum: 12 februari 2018

Begeleidingsgroep: Ton Heeren (BIJ12), Gerard Grimberg (LNV), Wim Wiersinga (VBNE)
Adviseurs: Henk ten Holt en Susan Martens (Bureau ZET)

Zbureau
ZET

Postbus 31264
6503 CG Nijmegen

info@bureauzet.nl
www.bureauzet.nl

KvK: 52828964
BTW: NL8506.17.273.B.01
IBAN: NL11 TRIO 0198 5463 27

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
1 Inleiding	5
2 Over het evaluatieonderzoek	6
2.1 Doel van de evaluatie	6
2.1.1 Twee niveaus in de evaluatie	6
2.2 Opzet evaluatieonderzoek	6
2.3 Evaluatiekader en indeling rapportage	7
2.4 Karakter van de evaluatie	7
3 Beschrijving OBN	8
3.1 Doel van het Kennisnetwerk OBN	8
3.2 Organisatie van het kennisnetwerk	9
3.2.1 Opdrachtgever en opdrachtnemer	9
3.2.2 Deskundigenteams en Adviescommissie OBN	10
3.2.3 Internationaal	12
3.3 Werkprocessen	12
4 Bevindingen en conclusies	16
4.1 Hoofdboodschap	16
4.2 Aansturing en samenwerking	17
4.2.1 Context	17
4.2.2 Rolinvulling verantwoordelijke partijen in relatie tot OBN	20
4.2.3 Organisatie vraagsturing	21
4.3 Functioneren	22
4.3.1 Samenstelling en karakter tripartite netwerk	22
4.3.2 De netwerkfunctie van het Kennisnetwerk	23
4.3.3 DT-structuur	24
4.3.4 Adviescommissie (AC) en scoreprocedure	25
4.3.5 Werkwijzen en werkprocessen	25
4.3.6 Financiën	27
4.4 Prestaties en effecten	29
4.4.1 Kwantitatieve output Kennisnetwerk OBN	29
4.4.2 Wetenschappelijke kwaliteit kennisproducten	30
4.4.3 Communicatieve kwaliteit kennisproducten	31
4.4.4 Kennisverspreiding richting beheerders	32
4.4.5 Kennisverspreiding richting beleidsmakers	32
4.4.6 Toepassing OBN-kennis in de beheerpraktijk	33
4.4.7 Bijdrage OBN-kennis aan doelbereik natuur- en biodiversiteitsbeleid	33
4.4.8 Verbreding	34
5 Aanbevelingen	35
5.1 Inleiding	35

5.2	Organisatie van de vraagsturing aan de voorzijde	35
5.3	Rol van de Adviescommissie en scoreprocedure	37
5.4	Werkwijze	38
5.5	Financiering	39
5.6	Kennisverspreiding en communicatie richting beleid	40
5.7	Verbreiding	40
	Bijlage 1 Lijst van bestudeerde bronnen	42
	Bijlage 2 Evaluatiekader	48
	Bijlage 3 Respondentenlijst	52
	Bijlage 4 Enquête bekendheid met en waardering voor Kennisnetwerk OBN	53
	Bijlage 5 Overzicht OBN-onderzoek naar categorie, looptijd en budget	55
	Bijlage 6 Afkortingenlijst	57

Samenvatting

Het Kennisnetwerk OBN heeft als doel het bevorderen van de ontsluiting, ontwikkeling, uitwisseling, verspreiding en benutting van kennis over beheer, behoud en herstel van bos en natuur. Het netwerk is een samenwerking van partijen uit beheer, beleid en wetenschappelijk onderzoek. Door IPO/BIJ12, EZ en VBNE zijn afspraken gemaakt omtrent aansturing, financiering, coördinatie en ondersteuning van het Kennisnetwerk OBN voor de periode van 1 januari 2014 tot en met 31 december 2018, die zijn vastgelegd in een overeenkomst. De overeenkomst voorziet in een evaluatie van de overeengekomen samenwerking in het Kennisnetwerk OBN, in de vorm van een onafhankelijke evaluatie van de aansturing, het functioneren, de output (prestaties) en de outcome (effecten) van het OBN Kennisnetwerk in de periode 2014 - 2018. De evaluatie is uitgevoerd door Bureau ZET aan de hand van een systematisch, met de betrokken partijen afgestemd evaluatiekader. Gegevens zijn verkregen uit deskresearch, interviews en een enquête onder terreinbeheerders.

Deze samenvatting is beperkt tot een puntsgewijze weergave van de voornaamste conclusies en aanbevelingen.

Conclusies

De evaluatie resulteert in een positief beeld van het OBN Kennisnetwerk. Uit de evaluatie blijkt dat de tripartite samenwerking tussen onderzoek, beheer en beleid in een niet-hiërarchische netwerkstructuur waardevol is en tot goede resultaten leidt. Er kan geconcludeerd worden dat het zonder OBN-kennis veel slechter gesteld zou zijn met herstelbeheer en de natuur in Nederland. OBN-kennis levert daarnaast een belangrijke bijdrage aan de actuele ontwikkeling van natuurbeleid in Nederland. Zo worden normen, leefgebieds- en soortenherstelplannen gebaseerd op OBN-kennis en ligt OBN-kennis ten grondslag aan de in de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) gehanteerde procesindicatoren en herstelstrategieën.

De hoofdconclusie uit deze evaluatie is daarmee positief. Tegelijkertijd is er ruimte voor verbetering en worden risico's voor het netwerk gesignaleerd, mede ingegeven door veranderingen in de context. De volgende puntsgewijze conclusies benoemen de belangrijkste verbeterpunten en risico's:

Aansturing en samenwerking

- Er is geen duidelijkheid over de verdeling van de verantwoordelijkheden voor kennis voor natuur tussen Rijk en provincies en over een (gezamenlijke) visie op de toekomstige kennisinfrastructuur voor natuur. Daarmee ontbreekt een belangrijke randvoorwaarde voor eenduidige aansturing en positionering van OBN in de nationale groene kennisinfrastructuur.
- Rijk, provincies en beheerders organiseren ieder voor zich hun vraagsturing niet proactief en systematisch vanuit een analyse van de beleids- en beheerthema's waarvoor zij aan de lat staan met een daarop gebaseerde inventarisatie en prioritering van kennislacunes. Zij stemmen intern en onderling ook niet (DT-overstijgend) af over hun belangrijkste kennisvragen. Er is onvoldoende georganiseerde interactie binnen én tussen de arena's.

Functioneren van het kennisnetwerk

- OBN is een tripartite netwerk maar de partijen zijn daarin niet even sterk vertegenwoordigd. Onderzoek is verhoudingsgewijs oververtegenwoordigd. Ook geldt dat de wetenschappelijke arena centraal staat in het onderlinge gesprek.
- OBN verbindt verschillende werelden en partijen met elkaar. De netwerkfunctie van OBN is een belangrijk pluspunt waarbij veel partijen baat hebben. Wel kan vanuit de kern van het netwerk meer aandacht besteed worden aan inclusie van andere partijen en andere geluiden.
- De huidige indeling in DT's is in principe een passend model voor de realisatie van het doel van het kennisnetwerk. De uitwisseling en samenwerking tussen DT's is echter een punt dat aandacht verdient.
- Een andere rolnvulling en aanpassing van de samenstelling van de Adviescommissie kan zorgen voor versterking van het in de commissie gevoerde gesprek en zo bijdragen aan meer sturing van onderzoeksprogrammering aan de voorkant en een beoordeling van onderzoeksvoorstellen vanuit een meer overkoepelende blik.
- De scoreprocedure voor beoordeling van onderzoeksvoorstellen is op zichzelf zorgvuldig maar krijgt in de praktijk geen optimale uitwerking.
- OBN-werkprocessen zijn in het algemeen zorgvuldig beschreven en worden grotendeels goed uitgevoerd. Het werkproces voor het opstellen van onderzoeksvoorstellen blijkt in de praktijk niet altijd gevolgd te worden. Het voortouw ligt teveel bij de onderzoekers. Ook kan het scherper sturen op het hanteren van het beschikbare format voor onderzoeksvoorstellen (tijd)winst opleveren. De uitvoering van de onderzoeksbegeleiding door DT's gebeurt niet naar ieders tevredenheid.
- Het beschikbare budget voor onderzoek wordt als krap ervaren en de beperkte hoeveelheid middelen vormt een risico voor het netwerk.
- De omvang van het OBN-budget wordt nu niet onderbouwd vanuit een analyse van de doelstellingen en kennisopgaven.
- De huidige infrastructuur kan intensiever worden benut en meer onderzoeksrendement opleveren bij dezelfde overhead.

Prestaties en effecten

- De wetenschappelijke kwaliteit van OBN-kennis wordt breed onderschreven. Het netwerk presteert in dit opzicht goed. Er zijn echter risico's voor de toekomstige kwaliteit die samenhangen met de wijze van vraagsturing en de beperkte middelen voor onderzoeksprojecten.
- Beheerders zijn goed bekend met OBN-kennis. Mogelijkheden voor nog betere verspreiding van OBN-kennis zijn vooral te vinden in het bieden van meer maatwerk, o.a. door het sterker 'uitventen' van de adviesfunctie van het kennisnetwerk en in een intensievere aanpak door beheerders zelf in hun eigen organisatie.
- De communicatie vanuit OBN met beleid schiet tekort, met name richting provinciale bestuurders en managers die nauwelijks aangehaakt zijn.
- OBN-kennis heeft de afgelopen jaren een merkbare impact gehad op de beheerpraktijk. Beheerders maken gebruik van OBN-kennis om te komen tot effectiever herstelbeheer.
- OBN-kennis levert een goede en onmisbare bijdrage aan het beleid. Deze bijdrage zou echter nog groter kunnen zijn. Op dit moment blijven noodgedwongen belangrijke kennisvragen liggen. Te sterke vraagsturing vanuit de korte beleidstermijn vormt een risico voor de meerwaarde van OBN-kennis.

- De verbeterde samenwerking tussen terrestrisch en aquatisch en de oprichting van het DT Cultuurlandschap zijn twee geslaagde voorbeelden van verbreding van het Kennisnetwerk OBN in de achterliggende evaluatieperiode.
- Er zijn voor- en tegenstanders van verdere verbreding. Men is vooral van mening dat de randvoorwaarden voor verdere verbreding op dit moment ontbreken.

Aanbevelingen

De voornaamste aanbeveling die voorkomt uit deze evaluatie is het advies om meer werk te maken van de interactie tussen en binnen de drie OBN-geledingen aan de voorzijde van het proces om tot een betere en meer systematische vraagarticulatie te komen. De interactie moet worden gebaseerd op een helder en onderling door Rijk en provincies afgestemd overzicht van beleidsverantwoordelijkheden en daarmee verbonden kennisopgaven (randvoorwaarde voor vraagarticulatie). Investing hierin draagt bij aan een betere vraagsturing vanuit beleid en beheer en een meer (toekomst)gerichte inzet van de beschikbare capaciteit en middelen op de meest 'centrale' en relevante kennisvragen voor het natuurbeleid in het algemeen en het herstelbeheer in het bijzonder.

Hieronder worden, geclusterd naar onderwerp, de overige aanbevelingen beknopt weergegeven. De aanbevelingen hangen nauw samen.

Aansturing en samenwerking: vraagsturing aan de voorzijde

1. Wij bevelen aan dat een gesprek gestart wordt tussen Rijk en provincies om gezamenlijk aan de decentralisatie-afspraken rondom natuur nadere duiding en uitwerking te geven. Dit betreft zowel een verduidelijking van de inhoudelijke beleidsverantwoordelijkheden van Rijk en provincies als van de onderlinge verdeling van verantwoordelijkheden voor het natuurkennissysteem.
2. Het verdient aanbeveling om als kennisnetwerk te gaan werken met DT-overstijgende programmalijnen gebaseerd op volwaardige tripartite inbreng.
3. Organiseer meer interactie tussen en binnen de OBN-geledingen 'beheer, beleid en onderzoek' aan de voorkant van het proces van vraagarticulatie in het kennisnetwerk.

Functioneren: rol van de Adviescommissie en scoreprocedure

4. Geef de Adviescommissie (nog) meer dan op dit moment het geval is een overkoepelende rol, los van de specifieke insteek van de verschillende DT's. Met name om te zorgen voor meer sturing van de onderzoeksprogrammering aan de voorkant en een beoordeling van onderzoeksvoorstellen vanuit een meer overkoepelende blik.
5. Wij adviseren om te bezien of er nog verdere ontkoppeling mogelijk is tussen de beoordelende partijen en de DT's. Deze ontkoppeling kan door aanpassing van de samenstelling van de AC, het gewicht van inbreng van de AC of door een beter proces van afstemming van scores binnen de drie geledingen of door een combinatie van de drie genoemde verbetermogelijkheden.

Functioneren: werkwijze

6. Versterk de rol van mensen met een perspectief vanuit beheer en beleid in het proces van onderzoeksbegeleiding.

7. Het verdient aanbeveling om bij de start van een onderzoek binnen een DT praktische afspraken te maken over de begeleiding van het onderzoek. Dit om te voorkomen dat niemand tijd vrijmaakt voor de taak of zich er toe geroepen voelt.
8. Aanbevolen wordt om voor de onderzoeksbegeleiding ook beheerders en beleidsmakers van buiten het DT uit te nodigen die belang hebben bij de uitkomsten van het onderzoek en er vanuit dat belang graag tijd in steken.
9. Besteed vanuit de kern van het netwerk meer aandacht aan de inclusie van andere partijen en geluiden.

Functioneren: financiering

10. Aanbeveling aan de opdrachtgevers van het netwerk (EZ, IPO/BIJ12, provincies) is om te verkennen of het opportuun is om de in de organisaties aanwezige middelen voor kennis en onderzoek voor natuur in grotere mate te koppelen aan OBN om zo te komen tot betere benutting van de OBN-kennisinfrastructuur.
11. Wij bevelen de financiële opdrachtgevers aan om de financiering in de toekomst te gaan onderbouwen op basis van bij het OBN-kennisnetwerk te beleggen kennisopgaven voor natuur.
12. Verken de mogelijkheid om de financiële middelen niet meer op jaarbasis ter beschikking te stellen, maar als lumpsum voor de gehele programmaperiode. Dit vergemakkelijkt het aanbesteden van onderzoek, voorkomt boekhoudkundige rompslomp en creëert wellicht ook meer ruimte voor langjarig onderzoek.

Prestaties en effecten: kennisverspreiding en communicatie richting beleid

13. Zet sterker in op kennisverspreiding en communicatie richting beleid. OBN moet meer (kunnen) investeren in het aanwezig zijn in beleidsnetwerken en in het inzichtelijk maken van de bijdrage van OBN-kennis aan het invullen van actuele beleidsopgaven en het bereiken van de doelen van het natuurbeleid.
14. Een inhoudelijk en communicatief meer op de wereld afgestemd onderzoeksprogramma kan een belangrijke rol spelen in het sterker betrekken van de wereld van het beleid bij het kennisnetwerk. Wij bevelen aan om daar in te investeren.

Prestaties en effecten: verbreding

15. Wij bevelen aan de vraag naar eventuele verdere verbreding van de scope van het OBN-kennisnetwerk te bezien vanuit een geactualiseerd beeld van de totale kennisinfrastructuur voor natuur. Vanuit een dergelijke overzicht kan bezien worden wát het best wáár belegd kan worden.
16. Wij adviseren om bij een eventuele verbreding aan te sluiten op de huidige identiteit van het kennisnetwerk. Onderwerpen die dan opkomen, en voor een belangrijk deel aangesloten kunnen worden op het bestaande netwerk, zijn bijvoorbeeld grote wateren, exoten en klimaatadaptatie natuur. Belangrijk is wel dat de randvoorwaarden voor zo'n verbreding ook op orde zijn.
17. Verken of met verbreding aangesloten kan worden bij financiële draagkrachtige vraag. Thema's als cultuurhistorie en klimaatadaptatie (natuur) staan op dit moment maatschappelijk, beleidsmatig en politiek in de belangstelling. Dit gaat gepaard met een grote investeringsbereidheid. Het zijn bovendien thema's die herkend worden als relevant in relatie tot herstelbeheer en natuurontwikkeling

1 Inleiding

Het Kennisnetwerk OBN heeft als doel het bevorderen van de ontsluiting, ontwikkeling, uitwisseling, verspreiding en benutting van kennis over beheer, behoud en herstel van bos en natuur. Het netwerk is een samenwerking van partijen uit beheer, beleid en (wetenschappelijk) onderzoek.

Het (voormalige) ministerie van Economische Zaken¹ (EZ) was in het verleden verantwoordelijk voor de aansturing en financiering van het Kennisnetwerk OBN. Deze aansturingsrol is op 1 januari 2014 door BIJ12, de uitvoeringsorganisatie van de provincies, overgenomen van het ministerie. De financiering van het netwerk vindt sindsdien plaats volgens een fifty-fifty verdeling door IPO/BIJ12 en het ministerie van EZ. De Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE) is verantwoordelijk voor coördinatie en ondersteuning van het netwerk. Door IPO/BIJ12 en EZ zijn daaromtrent voor de periode van 1 januari 2014 tot en met 31 december 2018 afspraken gemaakt met de VBNE, die zijn vastgelegd in een overeenkomst (Overeenkomst EZ - IPO - BIJ12 - VBNE. Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit, versie 20140319). Deze samenwerkingsovereenkomst voorziet in een eindevaluatie over het functioneren van de overeengekomen samenwerking in het Kennisnetwerk OBN, in de vorm van een onafhankelijke evaluatie van het functioneren, de output en de outcome van het OBN Kennisnetwerk over de periode 2014 tot 2018.

Voorliggend rapport is het resultaat van deze evaluatie die Bureau ZET in opdracht van BIJ12 heeft uitgevoerd. De evaluatie kijkt naar de 'aansturing', het functioneren, de prestaties en effecten van het Kennisnetwerk OBN in de evaluatieperiode. Op basis van deze terugblik worden vervolgens aanbevelingen en leer- en verbeterpunten geformuleerd.

Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt de opzet van het evaluatiekader kort beschreven. Hoofdstuk 3 geeft enkele belangrijke feiten over opbouw en werkwijze van het Kennisnetwerk OBN. Lezers die goed bekend zijn met het kennisnetwerk kunnen dit hoofdstuk overslaan en direct doorgaan met hoofdstuk 4 waarin de evaluatiebevindingen uiteengezet worden. Per onderwerp wordt in hoofdstuk 4 op basis van de bevindingen ook een samenvattende conclusie gegeven. In hoofdstuk 5, tot slot, is de blik meer gericht op de toekomst en worden de voornaamste aanbevelingen van de onderzoekers op een rij gezet.

¹ Het huidige Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De naam van het ministerie is tijdens de uitvoering van de evaluatie veranderd. Om redenen van leesbaarheid houden wij in deze rapportage de oude naam aan.

2 Over het evaluatieonderzoek

2.1 Doel van de evaluatie

Doel van de evaluatie is ten eerste om te komen tot een duidelijk beeld en een beoordeling van:

- de aansturing (context en governance);
- het functioneren (organisatie, processen, financiering en overige randvoorwaarden);
- de prestaties (producten); en
- de effecten (impact en meerwaarde) van het OBN Kennisnetwerk.

Een tweede doel van de evaluatie is om in het verlengde hiervan leer- en verbeterpunten en toekomstgerichte aanbevelingen te formuleren.

2.1.1 Twee niveaus in de evaluatie

In het evaluatieonderzoek kijken we op twee niveaus naar de aansturing, het functioneren, de prestaties en de effecten van het kennisnetwerk.

Het eerste niveau is dat van de overeenkomst voor de programmaperiode 2014-2018 en de daarin tussen partijen vastgelegde afspraken. Centraal staat dan of partijen de gemaakte afspraken tot uitvoering hebben gebracht en of dit de binnen het kader van de gemaakte afspraken verwachte resultaten heeft opgeleverd. Dit deel van de evaluatie is te bezien als de evaluatie van de overeenkomst. Op dit niveau gaat het bijvoorbeeld om vragen als: vervullen de partijen die betrokken zijn bij de vraagsturing hun rollen zoals beoogd? Is de interne organisatie van het kennisnetwerk goed? Worden de werkprocessen uitgevoerd conform de afspraken? Is dit naar tevredenheid van de betrokken partijen?

Op het tweede niveau staat niet de overeenkomst centraal, maar de vraag of de huidige onderlinge samenwerking en resultaten van het OBN Kennisnetwerk (incl. de randvoorwaarden waaronder die samenwerking plaatsvindt) in de gewenste mate bijdragen aan het hogere doel, namelijk het in voldoende mate ontwikkelen en aanreiken van de kennis die nodig is voor effectief en efficiënt bos- en natuurbeheer en het behalen van de internationale en nationale natuur- en biodiversiteitsdoelen. Op dit niveau gaat het bijvoorbeeld om vragen als: wordt de juiste kennis ontwikkeld of blijven er majeure kennislacunes bestaan? Ligt het tempo van kennisontwikkeling voldoende hoog in het licht van de beleids- en beheeropgaven? Is de schaal waarop OBN opereert in balans met de opgaven? Dit deel van de evaluatie is te bezien als de evaluatie van de gerealiseerde outcome *in het licht van de benodigde outcome*.

2.2 Opzet evaluatieonderzoek

In de evaluatie zijn de volgende stappen gezet:

1. Verzamelen en bestuderen documentatie (zie bijlage 1 voor de documentatielijst);
2. Opstellen systematisch evaluatiekader (zie bijlage 2);
3. Vertalen evaluatiekader in vragenlijsten voor interviews met leden van deskundigenteams (DT's), de Expertisegroep Fauna en de Adviescommissie, met vertegenwoordigers van BIJ12, EZ en VBNE en met managers/stafleden van beheerders;

4. Afnemen en verslagleggen 22 diepte-interviews (zie bijlage 3 voor de respondentenlijst);
5. Vertalen evaluatiekader in een vragenlijst voor een enquête onder beheerders (zie bijlage 4);
6. Uitzetten enquête onder beheerders en verwerken enquêteresultaten;
7. Presenteren voorlopige bevindingen en verrijken conclusies en aanbevelingen in een brede bijeenkomst met betrokkenen;
8. Verwerken resultaten in conceptrapportage;
9. Bespreking/verificatie van het conceptrapport met de Werkgroep Evaluatie (begeleidingsgroep evaluatieonderzoek) en het Directeurenoverleg OBN waarin BIJ12, EZ en VBNE zitting hebben;
10. Opstellen eindrapportage.

2.3 Evaluatiekader en indeling rapportage

Voor het evaluatiedeel van het onderzoek is een systematisch evaluatiekader ontwikkeld op basis van de methodiek input-throughput-output-outcome. Dit evaluatiekader is te zien als een hulpmiddel voor een systematische aanpak van de evaluatie om te voorkomen dat belangrijke onderwerpen gemist worden of onderbelicht blijven. Het evaluatiekader is opgenomen in bijlage 2.

Voor de indeling van deze rapportage is op hoofdlijnen de opzet van het evaluatiekader gevolgd.

2.4 Karakter van de evaluatie

De opdracht voor het uit te voeren evaluatieonderzoek was zowel gericht op een terugblik op het verleden als op een vooruitblik naar de toekomst. De terugblik op het verleden heeft tot doel de balans op te maken en verantwoording af te leggen alsmede daaruit te leren voor de toekomst en verbetermogelijkheden te identificeren.

De evaluatie is overwegend kwalitatief van karakter. Voor zover de omvang van het onderzoek het toelaat zijn verschillende bronnen en verschillende onderzoeksmethoden (documentenanalyse, enquêtes, interviews, groepsdiscussie) gecombineerd.

De evaluatie is onafhankelijk in die zin dat de evaluatoren zelf geen betrokkenheid en belangen hebben bij het Kennisnetwerk OBN. De gebruikte gegevens zijn echter vaak afkomstig van bronnen die wel een positie in (relatie tot) het kennisnetwerk hebben. Dit is onvermijdelijk. Het Kennisnetwerk OBN is vooral bekend bij personen en partijen die een actieve rol spelen in of betrokkenheid hebben bij het kennisnetwerk. Zij kunnen gefundeerd inzicht geven in de werkwijze, organisatie, omvang en effecten van het Kennisnetwerk OBN. Partijen die deze betrokkenheid niet hebben, beschikken vaak over te weinig informatie om oordelen te kunnen geven over het kennisnetwerk.

Door gegevens vanuit verschillende bronnen te combineren en in het licht te plaatsen van actuele ontwikkelingen in het veld van natuurbeheer, -ontwikkeling en -beleid komen de evaluatoren tot een afgewogen oordeel.

3 Beschrijving OBN

3.1 Doel van het Kennisnetwerk OBN

Volgens het document 'Organisatie en Werkwijze van het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN). Taken, bevoegdheden, manier van werken' dat is vastgesteld door het bestuur van de VBNE op 4 juli 2014, zijn de doelstellingen van het kennisnetwerk als volgt (p. 4):

- het ontwikkelen en verbeteren en monitoren van een pakket van herstel-, beheer- en inrichtingsmaatregelen voor bestaande en nieuw te ontwikkelen natuur- en bosterreinen en andere terreinen (mede) met als functie natuur, naar aanleiding van vragen van terreinbeheerders en beleidmakers;
- het ontwikkelen van en adviseren bij instandhoudingsmaatregelen ten behoeve van de beheerplannen Natura 2000/PAS;
- het ontwikkelen van soortgerichte maatregelen gericht op behoud of herstel van populaties van bedreigde en beschermde soorten en de inpassing daarvan in het ecosysteembeheer.
- het verspreiden van opgedane kennis en ervaringen naar de praktijk;
- het adviseren richting praktijk en beleid ten aanzien van maatregelen voor inrichting, beheer en monitoring van bestaande, nieuwe terreinen.

In de OBN-jaarverslagen (2014-2017) wordt het doel wat compacter geformuleerd als de "ontwikkeling, ontsluiting, verspreiding en benutting van kennis over natuurherstel en natuurbeheer ten behoeve van Natura 2000, PAS, leefgebiedenbenadering, ontwikkeling van nieuwe natuur (het nationaal natuurnetwerk) en – met ingang van 2015 – het cultuurlandschap".

In de jaarplannen 2014-2017 worden de doelen van het netwerk daarnaast ook op een andere manier verwoord. In de jaarplannen staat "De vier doelen waar het bij OBN-kennisontwikkeling en -verspreiding om draait zijn:

1. Effectief en efficiënt bos- en natuurbeheer;
2. Wegnemen van belemmeringen voor de economie: de kennisontwikkeling over herstel- en beheermaatregelen creëert ruimte voor ontwikkelingen (benutten en beleving);
3. Behalen van Europese doelen voor Natura 2000, biodiversiteit en KRW;
4. Benutten van de kansen voor de koppeling van natuurdoelen met andere maatschappelijke belangen: waterveiligheid, klimaatverandering, waterkwaliteit en waterkwantiteit, recreatie."

In aanvulling daarop wordt in de OBN-kennisagenda 2014 – 2018 (p. 10) als één van de strategische hoofdlijnen benoemd: internationaal de werkwijze en de kennis van OBN inzetten zoals voor de ondersteuning van het EU New Biogeographical Process (Atlantic Seminar); voor de kennisuitwisseling tussen lidstaten over herstel en beheer van habitats en soorten is een (digitaal) platform in ontwikkeling. Het inzetten van de OBN-werkwijze en kennis wordt specifiek gekoppeld aan het thema Herstel en beheer van natuurgebieden.

3.2 Organisatie van het kennisnetwerk

3.2.1 Opdrachtgever en opdrachtnemer

In 2014 zijn, ten opzichte van de situatie sinds 2010, belangrijke veranderingen doorgevoerd in het opdrachtgever- en opdrachtnemerschap van het Kennisnetwerk OBN.

Opdrachtgever

Met ingang van 1 januari 2014 is het ministerie van EZ niet langer de enige opdrachtgever voor het Kennisnetwerk OBN, maar is ook sprake van BIJ12 als opdrachtgever. De onderlinge taak- en rolverdeling is vastgelegd in het document 'Overeenkomst EZ – IPO – BIJ12 – VBNE. Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit', kortweg 'Samenwerkingsovereenkomst'. In de overeenkomst, aangegaan in april 2014, is vastgelegd dat BIJ12 voor de VBNE het aanspreekpunt is en zorg draagt voor de afstemming met EZ. In de praktijk wordt deze rol vervuld door de Directeur BIJ12 daarin bijgestaan door de OBN-coördinator van BIJ12 die is belast met aansturing van de kennisontwikkeling natuur en de coördinatie van het Kennisnetwerk OBN. Ook het ministerie van EZ heeft een OBN-coördinator.

BIJ12 is, in afstemming met EZ, verantwoordelijk voor de inhoud en globale aansturing van de activiteiten inclusief het onderzoek, op basis van de ingediende jaarplannen van het Kennisnetwerk OBN en binnen het beschikbare budget. De financiële kant van het opdrachtgeverschap is gelijk verdeeld. EZ stelt een bedrag van maximaal € 800.000,- per jaar beschikbaar voor procesondersteuning van het Kennisnetwerk OBN door de VBNE en voor financiering van onderzoek en monitoring. BIJ12 stelt op jaarbasis eveneens een bedrag van maximaal € 800.000,- beschikbaar aan de VBNE voor de financiering van het onderzoek van het Kennisnetwerk OBN.

Opdrachtnemer

Sinds 2010 was het Bosschap (een zelfstandige publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie) opdrachtnemer van OBN en daarmee verantwoordelijk voor het functioneren van het Kennisnetwerk. Op 1 januari 2015 is het Bosschap opgeheven en met ingang van 1 januari 2014 staakte het alle beleidsactiviteiten. Op 1 januari 2014 heeft de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE) de uitvoering formeel overgenomen. In de praktijk is er sprake geweest van een overgangperiode van enkele maanden aan het begin van 2014. De VBNE kent een andere organisatievorm dan het Bosschap. Het is een particuliere vereniging waarin terreineigenaren op vrijwillige basis met elkaar samenwerken. De VBNE noemt zichzelf een 'netwerkorganisatie'.

Het bestuur van de VBNE is verantwoordelijk voor uitvoering van de afspraken die gemaakt zijn tussen het Ministerie van EZ, BIJ12/IPO en de VBNE met betrekking tot het OBN-kennisnetwerk. Als brugfunctie tussen het bestuur van de VBNE en het Kennisnetwerk OBN is in het bestuur van de VBNE een portefeuillehouder OBN benoemd. Deze portefeuillehouder vormt als voorzitter van het OBN-netwerk met de coördinator OBN van de VBNE een 'Dagelijks bestuur' voor het OBN-netwerk. De belangrijkste taak van dit Dagelijks Bestuur is het zorgen dat de verantwoordelijkheden van het bestuur van de VBNE voor het OBN-netwerk goed worden voorbereid en gewaarborgd.

De OBN-coördinator van de VBNE is projectleider voor het OBN-kennisnetwerk en fungeert als coördinator tussen alle betrokken organisaties. Enkele van de belangrijke taken zijn:

- Aanspreekpunt voor alle betrokken organisaties en de DT's;
- Het opstellen van de meerjarenkennisagenda, het jaarplan en jaarverslag;
- De aanbesteding van OBN-onderzoeken;
- Financiële administratie van OBN-onderzoeken en het totale OBN-project;
- Secretaris van de Adviescommissie OBN.

De VBNE is als opdrachtnemer verantwoording verschuldigd over het OBN-onderzoeksbudget aan de AACVP van IPO/BIJ12 en over de basisfinanciering voor het netwerk aan de minister van EZ.

Interactie

De interactie tussen de VBNE als opdrachtnemer en BIJ12 als aanspreekpunt namens beide opdrachtgevers is geformaliseerd rondom drie processen:

1. BIJ12 geeft jaarlijks aan de VBNE aan wat de (met EZ afgestemde) inhoudelijke wensen van de provincies en het Rijk zijn ten aanzien van het jaarplan voor het volgende jaar. In de samenwerkingsovereenkomst is als uiterste datum hiervoor 15 mei genoemd. Met ingang van 2017 is afgesproken dat 1 april voortaan geldt als deadline, omdat de inbreng vanuit BIJ12/EZ anders onvoldoende meegenomen kan worden in de jaarplannen van DT's (OBN-jaarplan 2017).
2. BIJ12 maakt jaarlijks uiterlijk 1 juni aan VBNE kenbaar of ingestemd wordt met het jaarverslag en de jaarrekening van het voorgaande jaar en verleent vervolgens bij instemming decharge aan de VBNE.
3. BIJ12 maakt jaarlijks uiterlijk 15 december aan de VBNE kenbaar of ingestemd wordt met het jaarplan en de begroting van het nieuwe programmajaar.

3.2.2 Deskundigenteams en Adviescommissie OBN

De kern van het Kennisnetwerk OBN wordt gevormd door de deskundigenteams (DT's) en de Adviescommissie OBN (AC). Gedurende een lange periode kende het kennisnetwerk zeven deskundigenteams. Met de oprichting van het DT Cultuurlandschap in 2015, zijn er nu acht. Daarnaast is er één, dwarsdoorsnijdende, Expertisegroep Fauna.

De actuele opbouw van het kennisnetwerk is als volgt (bron: www.natuurkennis.nl):

- Het deskundigenteam Beekdallandschap (18 leden);
- Het deskundigenteam Cultuurlandschap (19 leden);
- Het deskundigenteam Droog zandlandschap (15 leden);
- Het deskundigenteam Duin- en Kustlandschap (19 leden);
- Het deskundigenteam Heuvelandschap (16 leden);
- Het deskundigenteam Laagveen- en zeekleilandschap (19 leden);
- Het deskundigenteam Nat zandlandschap (18 leden);
- Het deskundigenteam Rivierenlandschap (17 leden);
- De Expertisegroep Fauna (15 leden).

Elk deskundigenteam heeft een dagelijks bestuur met voorzitter, vicevoorzitter en secretaris. Volgens het OBN-reglement 'Organisatie en Werkwijze van het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit' (VBNE, 2014) is de voorzitter afkomstig uit het terreinbeheer, de

vicevoorzitter uit de onderzoekswereld en de secretaris uit een van de organisaties betrokken bij het kennisnetwerk, niet zijnde een onderzoeksorganisatie. In de huidige praktijk zijn echter vier secretarissen van DT's afkomstig uit de wereld van onderzoek. Dit is het gevolg van het grote aantal vacatures voor secretarissen dat ontstond na het opheffen van DLG.

De leden van de deskundigenteams zijn (veelal) afkomstig van universiteiten en onderzoeksinstituten, uit het natuurbeheer en vanuit provincies en waterschappen. Zij zijn evenals de leden van de expertisegroep gevraagd op basis van hun deskundigheid en komen kennis halen en brengen.

De hoofdtaken van de deskundigenteams zijn:

- Aansturing en begeleiding van de kennisontwikkeling (kennisagenda, onderzoeks-programmering, projectplanontwikkeling, bespreking PVEW's², kwaliteitsbewaking);
- Kennisoverdracht naar het beheer (publicaties, veldwerkplaatsen, etc.);
- Advisering.

De expertisegroep Fauna is een DT-overstijgende groep die een agenderende, ondersteunende en adviserende rol vervult voor de andere DT's.

Vergoedingsregeling DT-leden

Het Kennisnetwerk OBN werkt met een vergoedingsregeling. De vergoedingsregeling bevat drie onderdelen: één voor de onderzoekers in de deskundigenteams; één voor de (vice)voorzitters en één voor de secretarissen.

- Onderzoekers als leden van een DT ontvangen een vergoeding die is vastgesteld conform het geldende Vacatiegeldenbesluit Rijksoverheid (schaal 12, niveau 10) en bedraagt 150 euro per bijeenkomst. Er wordt uitgegaan van vier bijeenkomsten per jaar. Reiskosten worden niet apart vergoed. Voor beheerders en beleidsmakers in de deskundigenteams is geen vacatievergoeding beschikbaar.
- De voorzitters van de deskundigenteams (beheerders) kunnen gebruik maken van een vergoedingsregeling van de VBNE voor hun werkzaamheden voor het OBN-deskundigenteam. De vergoeding is te beschouwen als een compensatie voor de tijd die door een persoon wordt besteed aan het werk voor het kennisnetwerk. De vergoeding bedraagt vanaf 1 januari 2014 € 100,- per uur (inclusief BTW) met een maximum van 96 uur per jaar. Met ingang van 2014 is voor voorzitters geen vacatiegeld meer beschikbaar voor de bijeenkomsten van de deskundigenteams.
- De vergoeding voor vicevoorzitters (onderzoekers) bedraagt vanaf 1 januari 2014 € 100,- per uur (inclusief BTW) met een maximum van 64 uur per jaar. Naast deze vergoeding per uur kunnen de vicevoorzitters vacatiegeld ontvangen voor hun aanwezigheid op de bijeenkomsten van het Deskundigenteam.
- De vergoeding voor secretarissen (afkomstig uit verschillende organisaties, maar geen onderzoekers) bedraagt vanaf 1 januari 2014 € 90,- per uur (inclusief BTW) met een maximum van 160 uur per jaar.

Daarnaast is er in de OBN-begroting een werkbudget voor DT's opgenomen (zaalhuur en dergelijke). In 2018 bedroeg dit voor alle DT's samen € 8.000.

² PVEW = Programma Van Eisen en Wensen

De Adviescommissie OBN is het adviesorgaan van de VBNE inzake OBN-aangelegenheden. De AC is net als de DT's tripartite samengesteld en bestaat op dit moment uit een vertegenwoordiger van elk DT (voorzitter of vicevoorzitter is aanwezig), voorzitter Expertisegroep Fauna, vertegenwoordiger van IPO/BIJ12, ministerie EZ, Rijkswaterstaat, UvW en STOWA. In de evaluatieperiode is de 'beleidspoot' van de AC versterkt met de komst van vertegenwoordigers vanuit de provincies, Rijkswaterstaat en STOWA. Het secretariaat van de Adviescommissie wordt gevormd door de OBN-beleidscoördinator van de VBNE. De portefeuillehouder OBN-kennis in het bestuur van de VBNE is voorzitter.

De taken van de AC zijn (Organisatie en Werkwijze OBN 2014, p.8):

- advisering VBNE bij totstandkoming OBN Kennisagenda en regelmatige update;
- advisering VBNE bij totstandkoming jaarplan OBN;
- advisering VBNE bij jaarverslag OBN;
- beoordeling op hoofdlijnen van concept-preadviezen, concepteindrapporten van onderzoek(monitoring), beoordeling voorstellen voor nieuwe onderzoekstrajecten en beoordeling van Deskundigenteam overschrijdende projecten met een groot belang voor de praktijk van het natuurbeheer (herstel, inrichting en beheer).

3.2.3 Internationaal

OBN is een Nederlands kennisnetwerk. Dit neemt niet weg dat er sprake is van een (toenemende) internationale oriëntatie. Vanzelfsprekend nemen individuele onderzoekers deel in internationale kennisnetwerken op hun terrein, maken zij bij het uitvoeren van OBN-projecten, gebruik van internationale kennis en delen zij OBN-kennis met hun buitenlandse collega's.

Ook op het niveau van het kennisnetwerk werd in de evaluatieperiode invulling gegeven aan aansluiting op de internationale context. Sinds 2013 zijn alle OBN-rapporten voorzien van een Engelstalige samenvatting wat de internationale ontsluiting van OBN-kennis vergemakkelijkt. Ook kent de website tegenwoordig een Engelstalige pagina met daarin kerngegevens over OBN en contactinformatie. In 2016 verscheen ook een nieuwe Engelstalige brochure over het kennisnetwerk met daarin informatie over de bemensing, werkwijze en geproduceerde kennis. In de achterliggende evaluatieperiode werd vanuit OBN diverse malen een bijdrage geleverd aan internationale symposia. Sinds 2016 is OBN lid van de 'Society for Ecological Restoration Europe' (SERE).

3.3 Werkprocessen

Het OBN Kennisnetwerk is gelijktijdig twee dingen: een vrij sterk geïntegreerd netwerk van beleidsmakers, beheerders en onderzoekers en een onderzoeksprogramma gecoördineerd door de VBNE dat opdrachten verstrekt aan onderzoeksconsortia ter uitvoering van de OBN Kennisagenda. De kracht van OBN – het samenspel tussen beleid, beheer en onderzoek in één netwerk – gaat gepaard met een ingebouwde, potentiële kwetsbaarheid namelijk mogelijke belangenverstrengeling bij het verstrekken van opdrachten en bij de beoordeling van de opgeleverde producten. Om hiervoor tegenmaatregelen in te bouwen en om zorgvuldigheid te betrachten zijn de werkprocessen van het Kennisnetwerk OBN vastgelegd in het reglement 'Organisatie en Werkwijze OBN 2014'. Hieronder worden op basis van dit document de belangrijkste werkprocessen beschreven.

Opstellen kennisagenda

Het vertrekpunt voor de activiteiten van het OBN Kennisnetwerk is de Kennisagenda OBN, die periodiek wordt herzien. De kennisagenda wordt opgesteld door de VBNE in samenspraak met de Adviescommissie OBN en diverse partijen binnen het natuurbeheer, beleid en onderzoek en wordt vastgesteld door het bestuur van de VBNE. De Kennisagenda OBN beschrijft op hoofdlijnen de voortgang en de bereikte resultaten binnen het OBN kennisdomein en geeft prioriteiten, nieuwe richtingen en accenten aan (Organisatie en Werkwijze OBN 2014).

De huidige kennisagenda OBN bestrijkt de periode 2014-2018 en heeft vier overkoepelende thema's:

1. Herstel en beheer van natuurgebieden;
2. Ontwikkelen van PAS-herstelstrategieën;
3. Soortgericht beheer;
4. Natuurnetwerk Nederland: duurzaam benutten en beleven.

Jaarplan OBN

Op basis van de kennisagenda wordt jaarlijks op hoofdlijnen een jaarplan OBN, inclusief begroting, opgesteld. In het jaarplan staan de in een bepaald jaar te ondernemen activiteiten. De Deskundigenteams leveren het grootste deel van de inhoud van het jaarplan. De VBNE voegt de bijdragen van de Deskundigenteams samen, verzorgt de inleiding en de financiële paragraaf. Het ministerie van EZ en BIJ12/IPO hebben tot 1 april de tijd om nadere aanvulling te geven voor het jaarplan van het volgende jaar. Prioritering vindt plaats op basis van de criteria voor prioriteitstelling uit de Kennisagenda. Daarnaast vraagt de VBNE om advies bij de Adviescommissie OBN. De Adviescommissie OBN adviseert over het conceptjaarplan. Het bestuur van de VBNE moet zijn goedkeuring aan het jaarplan geven. Het jaarplan moet voor 1 oktober van het jaar voorafgaande het jaar dat het jaarplan betreft bij de Minister van EZ en BIJ/IPO liggen die vervolgens uiterlijk 15 december van datzelfde jaar voorafgaande aan het jaar het jaarplan moet accorderen. (Organisatie en Werkwijze OBN 2014).

Jaarverslag en jaarrekening OBN

De VBNE legt jaarlijks voor 1 april aan de Minister en BIJ12/IPO middels het jaarverslag en de jaarrekening van de VBNE verantwoording op hoofdlijnen af. De deskundigenteams leveren een kort jaarverslag aan over hun activiteiten van het afgelopen jaar. De VBNE stelt vervolgens een conceptjaarverslag op. De OBN Adviescommissie adviseert over het conceptjaarplan en bekijkt het jaarverslag op volledigheid. De jaarrekening betreft de over het voorgaande jaar in het kader van de overeenkomst bestede middelen, op basis van werkelijke inkomsten en uitgaven en op basis van nabalculatie. Het bestuur van de VBNE is verantwoordelijk voor het jaarverslag en de jaarrekening OBN en moet deze vaststellen.

De minister en BIJ12/IPO beoordelen uiteindelijk de financiële verantwoording binnen vijf maanden na ontvangst van het jaarverslag en de jaarrekening.

Ontwikkelen voorstellen OBN onderzoeksprojecten

De Deskundigenteams stellen voorstellen voor onderzoek op (voorheen 'programma's van eisen en wensen' (PVEWs) geheten). In bijlage 2 van het document 'Organisatie en Werkwijze OBN 2014'.

zijn de procesmatige en inhoudelijke afspraken over het tot stand komen van een PVEW opgenomen. Het formuleren van kennisvragen vindt plaats in de Deskundigenteams onder verantwoordelijkheid van de voorzitter. De voorzitter en de secretaris van het deskundigenteam stellen het onderzoeksvoorstel op voor het bestek, eventueel gebruikmakend van de expertise van DT-leden. Het onderzoeksvoorstel omvat maximaal 3 A4 met daarin de probleemstelling, de beleidscontext, het doel van het onderzoek, een overzicht van bestaande kennis, de kennisvragen, de aard van het onderzoek, de gewenste producten, planning van het onderzoek, een kostenraming en vereiste expertise.

Beoordeling onderzoeksvoorstellen (scoreprocedure)

De onderzoeksvoorstellen worden tweemaal besproken in de Adviescommissie OBN en voorzien van inhoudelijk commentaar. De AC geeft daarbij ook aan in hoeverre een bepaald voorstel relevant is gezien de kennisagenda en de actuele ontwikkelingen in beleid en uitvoering. Indien de OBN Adviescommissie uiteindelijk op basis van een ranking een positief advies geeft, zal het onderzoek in principe worden opgenomen in het jaarplan OBN. Een schriftelijke scoreprocedure bepaalt de ranking van onderzoeksvoorstellen. Eventuele bespreekpunten worden in de AC voorgelegd. De beschrijving van deze procedure zoals vastgelegd in bijlage 5 van 'Organisatie en Werkwijze OBN 2014', is blijkens de onderzoeksresultaten aan herziening toe.

Een onderzoeksvoorstel dient aan twee randvoorwaarden te voldoen alvorens voor een beoordeling in aanmerking te komen: de aansluiting op de kennisagenda 2014-2018 moet in de tekst worden toegelicht en er moet een plek en budget zijn voor communicatie. Voor de daadwerkelijke toekenning van scores zijn er vier criteria:

1. de toepassingsmogelijkheden van het onderzoek in het natuurbeheer (max. 20 punten);
2. het wetenschappelijk niveau (max. 20 punten);
3. bijdrage aan het herstel of duurzaam beheer van biodiversiteit (max. 10 punten);
4. kansen voor kosteneffectiviteit, cofinanciering en samenwerking (max. 10 punten).

Onderzoeksvoorstellen dienen minimaal 40 van de 60 punten te verkrijgen.

Aanbesteding

De VBNE stelt vervolgens bestekken op voor onderzoeksprojecten. Deze worden aanbesteed volgens het aanbestedingsbeleid OBN van de VBNE. Dit beleid houdt in dat gewerkt wordt volgens het openbaar aanbestedingsbeleid van de overheid voor diensten. De VBNE draagt zorg voor de beoordeling van de offertes door deskundigen uit het Kennisnetwerk OBN en daarbuiten. De VBNE beslist over de gunning en verleent de opdrachten. Eventuele bezwaren in het kader van de procedure worden aangevoerd tegen de VBNE.

Onderzoeksbegeleiding

De DT's zijn verantwoordelijk voor de begeleiding en voortgangsbewaking van lopende OBN-onderzoeksprojecten. De DT's beoordelen de tussen- en eindrapportages en geven uiteindelijk een prestatieverklaring af. In 'Organisatie en Werkwijze OBN 2014' is verder niet inhoudelijk beschreven waaruit de onderzoeksbegeleiding bestaat.

Kennisverspreiding/communicatie

De VBNE zorgt voor terugkoppeling van onderzoeksresultaten naar beheerders, beleid, onderwijs en andere gebruikers. Dit gebeurt onder andere via natuurkennis.nl.

De VBNE zorgt verder voor het opmaken, drukken en verspreiden van OBN rapporten. Verder verschijnt er vier keer per jaar een OBN-nieuwsbrief. Deze wordt meegestuurd met het Vakblad Natuur Bos en Landschap.

In bestekken van OBN-onderzoeken vraagt de VBNE specifiek om tijd te besteden aan het verspreiden van de opgedane kennis middels het bijdragen van de onderzoekers aan veldwerkplaatsen en het schrijven van een artikel voor een Nederlandstalig vakblad.

In de vorige externe evaluatie van het kennisnetwerk 'Evaluatie en Toekomstverkenning Kennisnetwerk OBN' (Bureau ZET, 2012) werd aanbevolen om meer aandacht te hebben voor kennisverspreiding richting onderwijs en voor het visuele aspect van de communicatie. De aanbeveling om de kennisverspreiding richting onderwijs te verbeteren is opgepakt in de vorm van OBN-deelname aan enkele projecten van het Groen Kenniscentrum en het – per veldwerkplaats – beschikbaar stellen van twee plekken voor studenten. Voor een meer visuele invulling van de communicatie is vooral de vormgeving van de website en het OBN-jaarverslag opgepakt. Verdergaande stappen zoals bijvoorbeeld het maken van filmpjes van veldwerkplaatsen zijn nog niet gezet. In de evaluatie uit 2012 is ook aanbevolen om in OBN-communicatie en -marketing specifiek aan te sluiten op politiek-bestuurlijke en beleidsdoelgroepen. Dit onderwerp komt in hoofdstuk 4 opnieuw aan de orde.

Advisering terreinbeheerders en beleid

Binnen het OBN Kennisnetwerk is het mogelijk als deskundigenteam adviezen over natuurbeheer en natuurontwikkeling te geven. Adviezen zijn gericht op beheerders of beleidsmakers. Het deskundigenteam maakt zelf de afweging om op een adviesvraag in te gaan of niet. Een advies bestaat er meestal uit dat een aantal deskundigen uit een team (eventueel aangevuld met externen) zich vooraf op basis van deskresearch inlezen, vervolgens de situatie in het veld bekijken, en daarna een schriftelijk advies opstellen. Gebruikelijk is dat beheerders 50% van de kosten van het advies op zich nemen. Wanneer de opdrachtgever een overheid is, is het wenselijk dat 100% financiering bij de betreffende overheid ligt. Na elk advies wordt een korte rapportage geproduceerd. Het advies wordt op natuurkennis.nl geplaatst, en kan via de digitale of papieren OBN-nieuwsbrief kenbaar worden gemaakt.

Monitoring

Onderzoeksmonitoring is van belang voor de beoordeling van de effectiviteit van (herstel)maatregelen. Een beperkt maar toenemend deel van het OBN-budget wordt ingezet voor (vervolg)monitoring van onderzoeken.

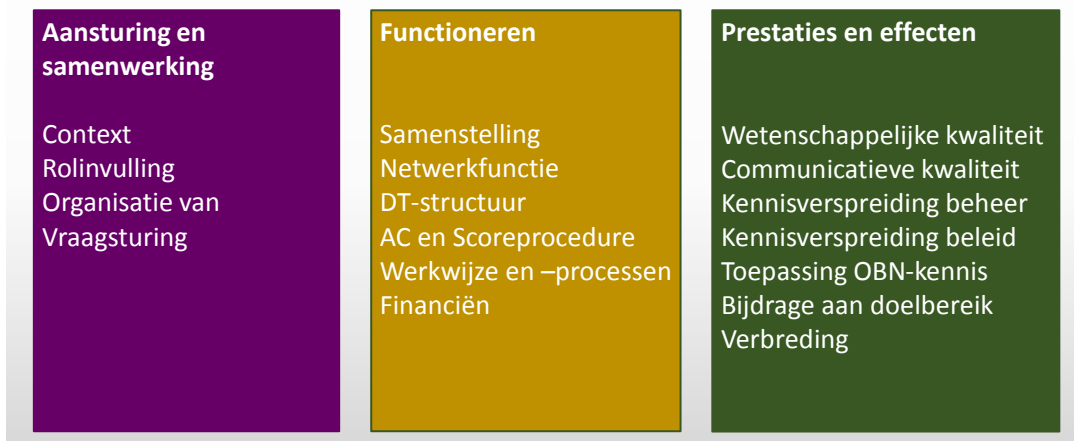
4 Bevindingen en conclusies

In dit hoofdstuk worden de bevindingen uit het evaluatieonderzoek gepresenteerd.

De bevindingen zijn gebaseerd op uiteenlopende bronnen: documenten, interviews en beheerdersenquête, vaak in combinatie met elkaar. Gezien het type onderzoek is het onvermijdelijk dat in dit hoofdstuk feiten en meningen van betrokkenen enigszins door elkaar lopen. Wanneer in dit hoofdstuk opvattingen van respondenten gepresenteerd worden, dan betreft het opvattingen die door meerdere personen gedeeld worden (variërend van regelmatig tot vaak).

Op basis van een weging en interpretatie van de bevindingen trekken we in dit hoofdstuk ook telkens per onderwerp een conclusie waarmee de onderzoeksvragen beantwoord worden. In de conclusies worden vaak ook verbeterpunten benoemd. Aanbevelingen over de omgang hiermee worden in dit hoofdstuk echter nog niet gedaan, maar zijn te vinden in hoofdstuk 5.

De presentatie van het onderzoek is zoals uitgelegd in paragraaf 2.3 niet direct gekoppeld aan de vragen in het evaluatiekader omdat dit de analyse en de leesbaarheid van de rapportage niet ten goede komt. Bevindingen zijn in dit hoofdstuk geclusterd rondom onderwerpen die de voornaamste thema's in de evaluatie bleken te zijn. In het onderstaande schema zijn de onderwerpen die aan bod komen afgebeeld.

Bij de bespreking van deze onderwerpen wordt, zoals vaak het geval is bij evaluaties, veel ingezoomd op gesignaleerde risico's en verbeteringen. Om te zorgen voor een gebalanceerd beeld van de evaluatiebevindingen presenteren we daarom eerst, op een overkoepelend niveau de hoofdboodschap die is af te leiden uit het onderzoek.

4.1 Hoofdboodschap

Onderzoekers, beheerders en beleidsmakers schetsen in de interviews en vragenlijsten een duidelijk positief beeld van OBN. De voornaamste positieve punten die genoemd worden:

- OBN is uniek in het faciliteren van ontmoeting tussen verschillende werelden (onderzoek, beheer en beleid). Ontmoetingen die anders niet plaats zouden vinden. Het gesprek dat in

OBN-verband gevoerd wordt tussen de verschillende werelden verloopt niet altijd gemakkelijk, maar is betekenisvol.

- Meermalen is opgemerkt dat Nederland met en door OBN internationaal een koploperspositie vervult op het gebied van (kennis voor) herstelbeheer.
- Er bestaat grote waardering voor de omvang en kwaliteit van OBN-output.
- Deelnemers aan het netwerk investeren hierin vele (deels) onbetaalde uren. Ze doen dit vanuit betrokkenheid en gedrevenheid. Dit is bijzonder en waardevol.
- Het OBN-netwerk en de producten van het netwerk genieten brede bekendheid onder beheerders.
- Er zijn uiteenlopende historische en actuele voorbeelden van de positieve impact van OBN-kennis op de praktijk van het herstelbeheer (zie paragraaf 4.4.6).
- Het OBN-netwerk en OBN-kennis zijn belangrijk voor het bereiken van de doelen van het Nederlandse natuur- en biodiversiteitbeleid.

Uit de evaluatie blijkt dat de tripartite samenwerking tussen onderzoek, beheer en beleid in een niet-hiërarchische netwerkstructuur waardevol is en tot goede resultaten leidt.

Er mag geconcludeerd worden dat het zonder OBN-kennis veel slechter gesteld zou zijn met herstelbeheer en de natuur in Nederland. Om enkele respondenten te citeren: "OBN-kennis is cruciaal voor natuurbeheer in Nederland." En: "Aan het gros van onze beheermaatregelen ligt OBN-kennis ten grondslag." "Als OBN er niet zou zijn, dan zouden we het zeker missen."

OBN-kennis levert daarnaast een belangrijke bijdrage aan de actuele ontwikkeling van natuurbeleid in Nederland. Zo worden normen, leefgebieds- en soortenherstelplannen gebaseerd op OBN-kennis en ligt OBN-kennis ten grondslag aan de in de PAS gehanteerde procesindicatoren en herstelstrategieën.

De hoofdconclusie uit deze evaluatie is daarmee positief. Tegelijkertijd is er ruimte voor verbetering en worden risico's voor het netwerk gesignaleerd, mede ingegeven door veranderingen in de context. In de volgende paragrafen wordt daarop ingegaan.

4.2 Aansturing en samenwerking

4.2.1 Context

Het Kennisnetwerk OBN opereert niet in een vacuüm, maar in de bredere context van beleid en kennisontwikkeling op het gebied van natuur en biodiversiteit. En het is juist in de context dat in de achterliggende periode belangrijke verschuivingen hebben plaatsgevonden, die van invloed zijn op de aansturing, de positie en het functioneren van OBN. Twee ontwikkelingen in de context blijken specifiek van belang: de decentralisatie van het natuurbeleid en de ontwikkeling in het bredere kennisveld voor natuur. We gaan hieronder op beide in.

Decentralisatie van het natuurbeleid en verantwoordelijkheid voor kennis

In relatie tot OBN zijn rond de decentralisatie van het natuurbeleid primair twee vragen van belang. Ten eerste: voor welke inhoudelijke beleidsopgaven, met bijbehorende kennisvragen, staan respectievelijk Rijk en provincies aan de lat? En ten tweede: hoe is de verantwoordelijkheid voor de

kennisinfrastructuur voor natuur geregeld? Uit de gehouden interview blijkt dat het voor betrokken partijen onduidelijk is op welke beleidsverantwoordelijkheden Rijk en provincies precies aanspreekbaar zijn en of zij het daarover onderling eens zijn.

Om te trachten hierover meer helderheid te verkrijgen zetten we in onderstaand kader – in vogelvlucht – enkele belangrijke afspraken uit het decentralisatieproces op een rij.

In 2010 kwamen VVD en CDA in het regeerakkoord 'Vrijheid en verantwoordelijkheid' overeen dat provincies meer zeggenschap zouden krijgen over het natuurbeheer (p. 13). De afspraken uit het regeerakkoord kregen in 2011 hun vervolg in het Bestuursakkoord 2011 - 2015 van Rijk, IPO, UvW en VNG. Het bestuursakkoord bevat vooral richtinggevende proces- en principeafspraken voor de decentralisatie. Over het natuurdomein wordt gesteld: "de rol van het Rijk beperkt zich voor de natuurkwaliteit van gebieden tot het stellen van kaders op grond van internationale en Europese verplichtingen (doelen voor het natuurbeleid) en tot de strategische nationale ruimtelijke planning. In het deelakkoord Natuur/ILG (investeringsbudget landelijk gebied) wordt vastgelegd hoe de herijking van EHS (ecologische hoofdstructuur/Natura 2000-gebieden wordt uitgewerkt)" (p. 40).

Over de decentralisatie van het natuurbeleid wordt in september 2011 een onderhandelingsakkoord gesloten tussen Rijk en provincies (Bleker, brief TK, 21 sep. 2011). Centraal in het akkoord staat de realisatie van een herijkte EHS. In het onderhandelingsakkoord geeft het Rijk aan zelf verantwoordelijk te willen blijven voor de biodiversiteitsverplichtingen gekoppeld aan natuur buiten de EHS en in beginsel het agrarisch natuurbeheer buiten de EHS uit te willen voeren als onderdeel van de EU-hectaretoeslagen (vergroeningsmaatregelen pijler 1 GLB) (p. 2; zie ook TK 26407 nr. 63). Daarnaast worden 'vervallen Rijkstaken' benoemd (beleidsonderwerpen die onderdeel waren van het ILG), waarvoor het een autonome bevoegdheid is van provincies of zij nog inzet plegen op deze onderwerpen (p. 3). Het betreft onder meer leefgebiedenbenadering, overige natuur, milieukwaliteit EHS en robuuste verbindingen.

Bijlage 1 bij het onderhandelingsakkoord benoemt de wettelijke taken en bevoegdheden die naar provincies worden gedecentraliseerd. Dit betreft diverse bevoegdheden in het kader van Natura 2000, Flora- en faunawet, jacht, invasieve exoten, faunafonds en houtkap. Voorts wordt gesteld: "Het Rijk blijft verantwoordelijk voor gebieden waarvoor een specifieke rijksverantwoordelijkheid geldt, zoals de Rijkswateren, Ruimte voor de rivieren (NURG) en Maaswerken." (p. 5) "Tevens blijft het rijk verantwoordelijk voor de instandhouding van de kennisinfrastructuur waaronder Wageningen UR. Onderzoek en kennisverspreiding vinden gehoord de provincies plaats" (p. 5).

In april 2012, na de decentralisatie, valt Rutte I. Het regeerakkoord 'Bruggen Slaan' van VVD en PvdA (oktober 2012) vervolgt in grote lijnen de koers voor het natuurbeleid die met Rutte I was ingeslagen (met een beperkte 'plus'). Over de onderlinge rolverdeling tussen Rijk en provincies wordt gesteld: "bij het natuurbeleid is de rijksoverheid verantwoordelijk voor de kaders en ambities. De provincies zijn verantwoordelijk voor het invullen en uitvoeren van het beleid, zoals in het Natuurakkoord is afgesproken" (p. 38).

Het Natuurpact is de titel waaronder vervolgens de eerder door staatssecretaris Dijkema aangekondigde Hoofdlijnennotitie EHS/ANLb aan de Kamer wordt aangeboden op 18 september 2013. In het Natuurpact zijn de ambities met betrekking tot ontwikkeling en beheer van natuur

vastgelegd voor de periode tot 2027. Het Natuurpact is een overeenkomst tussen Rijk en provincies. Over de verdeling van verantwoordelijkheden: “De realisatie³ van de ontwikkeling en het beheer van de natuur in Nederland is gedecentraliseerd naar de provincies. Rijk en provincies werken vanuit verschillende rollen aan hetzelfde doel. (.....)” (p. 1). “De verantwoordelijkheid van de provincies heeft betrekking op het beheer en de ontwikkeling van het Natuurnetwerk Nederland en de Natura 2000-gebieden (uitgezonderd de Natura 2000 gebieden waarvoor Rijkswaterstaat en het ministerie van Defensie verantwoordelijk blijven), het agrarisch natuurbeheer en het soortenbeleid binnen en buiten het Natuurnetwerk Nederland.”(p. 6) “Anders dan in het Bestuursakkoord Natuur is overeengekomen wordt de verantwoordelijkheid voor de realisatie van de doelen van het agrarisch natuurbeheer zowel binnen als buiten het NNN belegd bij de provincies” (p. 5). En: “Het Rijk stelt in het kader van de internationale verplichtingen op hoofdlijnen de ambities voor het agrarisch natuurbeheer vast en geeft tegen de achtergrond van het GLB en POP de kaders aan waarbinnen die ambities gerealiseerd kunnen worden.”

Alle documentatie overziend blijft de vraag bestaan waar het stellen van beleidskaders overgaat in beleid maken en waar beleid maken overgaat in realisatie. Vertaald naar kennisbelangen is daarmee niet voldoende helder hoe het inhoudelijke belang bij kennis voor natuur is verdeeld over Rijk en provincies. Het roept de vraag op of het Rijk – ook naast de expliciet niet-gedecentraliseerde rijksthema’s zoals grote wateren, exoten en klimaatadaptatie natuur – een beleidsverantwoordelijkheid heeft voor natuurkennis, aangezien het Rijk (op zijn minst) een strategische verantwoordelijkheid neemt voor het natuurbeleid.

Ten aanzien van de inhoudelijke kennisopgaven valt verder op dat er geen centraal overzicht bestaat van de (natuur)beleidsdossiers waarvoor de individuele provincies verantwoordelijkheid nemen. Dit betreft met name de zogenaamde ‘vervallen rijkstaken’ en de maatschappelijke natuuragenda’s van provincies. Dit betekent dat er eveneens geen duidelijk beeld bestaat van de provinciale belangen bij natuurkennis.

Ontwikkeling in het brede kennisveld voor natuur

Uit de gesprekken blijkt dat betrokkenen niet alleen onduidelijkheid ervaren over de verantwoordelijkheden voor het kennisstelsel voor natuur, maar ook weinig zicht hebben op de daadwerkelijke, actuele opbouw van het systeem zelf. Men weet niet precies hoe het kennisstelsel voor natuur er uit ziet en welke organisaties en geldstromen er een rol in spelen. De indruk bestaat dat het systeem afkalft, mede doordat EZ zich terugtrekt, zoals onder andere blijkt uit het uitfaseren van beleidsondersteunend onderzoek (BO-onderzoek). Men signaleert dat de afbouw van investeringen in kennis, haaks staat op de toenemende druk op natuur in Nederland en de urgentie van beleidsopgaven op het gebied van de PAS, Natura 2000 en de realisatie van het Natuur Netwerk Nederland.

Ook voor de onderzoekers is het op basis van beschikbare documentatie lastig zicht te krijgen op het kennisstelsel voor natuur. Er is geen helder overzicht van beschikbaar en het valt ook niet goed te construeren uit documentatie van betrokken partijen. Op landelijk niveau is er naast OBN, het NWO-programma BiodivERsA een Europees samenwerkingsverband gericht op de financiering en stimulering van onderzoek op het gebied van biodiversiteit en de door EZ gefinancierde

³ Dus niet het beleid.

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu (WOT) en Kennisdesk voor ad hoc kennisvragen. Daarnaast zijn er andere landelijke netwerken zoals STOWA waarin onderzoek uitgevoerd wordt dat ten dele ook relevant is voor natuur.

EZ is intern bezig met een heroriëntatie op kennis voor natuur in de vorm van Strategische Kennis- en Innovatieagenda's en programma's (SKIA's en SKIP's). De uitkomsten van dit proces zijn echter nog niet bekend. De onderzoekers hebben geen zicht op de voorzieningen voor natuurkennis op het niveau van de individuele provincies. Uit de interviews met de provinciale contactpersonen ontstaat de indruk dat deze voorzieningen nog maar beperkt georganiseerd en aanwezig zijn.

Conclusie context

Er is geen duidelijkheid over de verdeling van de verantwoordelijkheden voor kennis voor natuur tussen Rijk en provincies en over een (gezamenlijke) visie op de toekomstige kennisinfrastructuur voor natuur. Hiermee is ook niet helder welke verantwoordelijkheid betrokkenen precies hebben en welke rol zij moeten spelen. Daarmee ontbreekt een belangrijke randvoorwaarde voor eenduidige aansturing en positionering van OBN in de nationale groene kennisinfrastructuur.

4.2.2 Rolinvulling verantwoordelijke partijen in relatie tot OBN

Als uitvoeringsorganisatie heeft BIJ12 van het IPO de opdracht gekregen om het OBN 'te runnen'. Respondenten zijn van mening dat dit door BIJ12 met gedrevenheid en kwaliteit gedaan wordt. BIJ12 heeft echter geen formele opdracht van IPO om vorm te geven aan (een betere) interprovinciale kennisprogrammering voor natuur (incl. OBN). Hiervan is door OBN-coördinator wel werk gemaakt. Er bestaat waardering voor de grote inzet van de OBN-coördinator bij de invulling van wat als een haast onmogelijke 'opdracht'⁴ wordt gezien. Men signaleert – door de gepleegde inzet – recent wel (beperkte) verbeteringen in de (inter)provinciale rolinvulling.

Er wordt door betrokkenen geconstateerd dat OBN-kennis niet of nauwelijks op de IPO-agenda staat. De rol van de AACVP is vooral 'op de winkel passen' en het OBN is doorgaans een 'hamerstuk'. OBN-kennis (en natuurkennis in brede zin) is momenteel niet belegd bij een van de IPO-werkgroepen. Het wordt als een gemis gezien dat kennis voor natuur geen vaste plek heeft op de IPO-agenda en dat er in dit verband geen actief gesprek gevoerd wordt over het belang van OBN voor provincies en de mogelijkheid om daaraan meer invulling te geven. Ook wordt een interprovinciale visie op het kennissysteem voor natuur in bredere zin gemist.

Voor respondenten blijkt veelal onduidelijk vanuit welke rolopvatting EZ de ministeriële betrokkenheid bij en verantwoordelijkheid voor OBN vorm wil geven. EZ stuurt binnen OBN zeer sterk op kennisontwikkeling voor de PAS, maar het Natuurpact is volgens andere in het netwerk betrokken partijen breder. Onduidelijk is welke verantwoordelijkheid EZ voelt voor kennis voor niet-gedecentraliseerde thema's als Grote wateren, Exoten, Klimaatadaptatie natuur. Onduidelijk is ook hoe EZ de rijksverantwoordelijkheid voor het kennissysteem ziet en invulling wil geven.

Uit de interviews blijkt grote waardering voor de enthousiaste en adequate rolinvulling van de VBNE als verantwoordelijke partij voor het functioneren van het netwerk.

⁴ Opgemerkt wordt dat hier geen sprake is van een formele opdracht van IPO aan BIJ12 en derhalve ook niet van het BIJ12-management aan de OBN-coördinator.

Conclusie rolinvulling

In voorgaande paragraaf is al genoemd dat duidelijkheid over de verdeling van verantwoordelijkheden voor kennis voor natuur ontbreekt en dat daarmee een belangrijke randvoorwaarde voor de aansturing van OBN ontbreekt. De constatering met betrekking tot de rolinvulling door de samenwerkende partijen staven deze conclusie.

4.2.3 Organisatie vraagsturing

Kennisagenda

Uit de interviews blijkt dat de OBN-kennisagenda 2014-2018 bij de respondenten weinig is verinnerlijkt. Een groot deel van de respondenten kan de thema's van de kennisagenda niet zelf benoemen. Na toelichting blijkt dat de kennisagenda voor de meeste, maar niet alle, respondenten de belangrijkste prioriteiten dekt. Men is echter ook van mening dat van de kennisagenda weinig inhoudelijke sturing uitgaat. De vier thema's vormen nu een hele brede koepel, waaronder haast alles valt, met daaronder een (te) grote verzameling losse onderwerpen. Niet duidelijk is wat op de vier thema's de belangrijkste kennisvragen zijn waaraan het netwerk in de vierjarige periode wil werken. De kennisagenda fungeert daardoor vooral als een checklist achteraf.

Vraagarticulatie

In de Samenwerkingsovereenkomst wordt als eerste randvoorwaarde voor het Kennisnetwerk OBN genoemd: "De actuele kennisbehoeften voor ontwikkeling en beheer van natuurkwaliteit van overheid (beleid) en beheerders en eigenaren (uitvoeringspraktijk) zijn leidend voor de kennisagenda en jaarplannen, met specifieke focus op effectiviteit en efficiëntie." (p.2) Uit het onderzoek blijkt echter dat vanuit beleid (EZ én provincies) vraagarticulatie richting OBN aan de voorkant onvoldoende systematisch opgepakt en onderling afgestemd wordt. De vraag welke kennis vooral nodig is om de beleidsdoelen te bereiken wordt door EZ en de provincies individueel en gezamenlijk onvoldoende beantwoord. Een positieve uitzondering hierop is de PAS-kennisagenda waarin wel gezamenlijk gekeken wordt naar kennisopgaven voor de toekomst.

Ook vanuit de beheerpraktijk wordt vraagarticulatie richting OBN vooraf onvoldoende georganiseerd en onderling afgestemd. Beheerorganisaties hebben intern en onderling geen gestructureerd proces om op een overkoepelend niveau (landschappen en gebieden overstijgend) te identificeren welke kennis vooral nodig is voor effectief herstelbeheer in de praktijk.

Als gevolg hiervan zijn onderzoeksprogrammering en jaarplanning in de OBN-praktijk processen die vooral bottom up – in de DT's – op gang komen. De mate waarin vertegenwoordigers van beleid en beheer zich in dit proces roeren wisselt per DT, maar initiatief en input komen vooral van de onderzoekers, zonder dat zij vooraf gevoed zijn vanuit expliciete behoeften van beleid en beheer.

Vervolgens is er via de scoreprocedure in de Adviescommissie nog ruimte voor beleidsmakers en beheerders om te sturen op de onderzoeksprogrammering. Deze sturing aan de achterkant geeft echter weinig ruimte voor interactie en leidt tot irritaties, doordat onderzoeksvoorstellen 'out of the blue' als irrelevant beoordeeld worden.

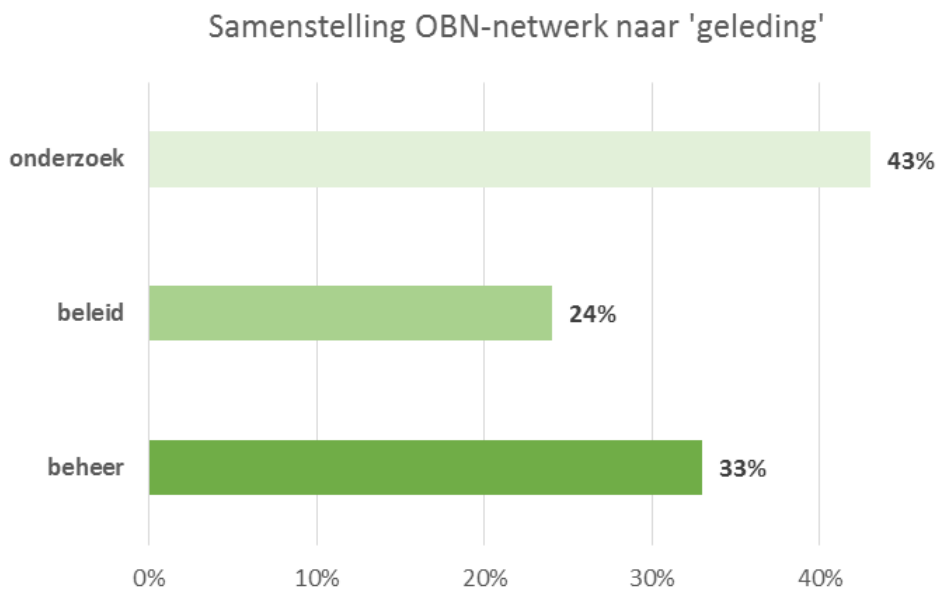
Conclusie organisatie vraagsturing

Rijk, provincies en beheerders organiseren ieder voor zich hun vraagsturing niet proactief en systematisch vanuit een analyse van de beleids- en beheerthema's waarvoor zij aan de lat staan met een daarop gebaseerde inventarisatie en prioritering van kennislacunes. Rijk, provincies en beheerders stemmen intern en onderling ook niet (DT-overstijgend) af over hun belangrijkste kennisvragen. Er is onvoldoende georganiseerde interactie binnen én tussen de arena's.

4.3 Functioneren

4.3.1 Samenstelling en karakter tripartite netwerk

Bij het Kennisnetwerk OBN zijn zo'n 145 medewerkers van circa 100 organisaties betrokken. Onderzoekers zijn naar aantal deelnemers het sterkst vertegenwoordigd in het netwerk en afkomstig van uiteenlopende universiteiten, kennisinstellingen en adviesbureaus. Volgens sommige respondenten zou de vertegenwoordiging van onderzoekers nóg beter/evenwichtiger kunnen, naar organisatie en naar inhoudelijke 'onderzoeksstroming'.

Ook beheer is naar aantallen deelnemers goed vertegenwoordigd. De grote (terrein)beheerders domineren evenwel. Vertegenwoordiging vanuit de hoek van de Landschappen is al minder en vanuit particuliere beheerders heel matig. Het zijn vanuit de beheerdersorganisaties veelal de ecologen die participeren in het kennisnetwerk en niet de praktijkbeheerders.

Deelnemers die het beleid vertegenwoordigen zijn afkomstig van waterschappen, diverse onderdelen van het Rijk, IPO, BIJ12 en provincies. Met name vanuit individuele provincies is het aantal deelnemers in de periode sinds 2014 toegenomen. In die zin is de aanbeveling uit de vorige externe evaluatie (Evaluatie en Toekomstverkenning OBN, 2012) opgevolgd. Maar beleid blijft naar aantallen deelnemers in verhouding matig vertegenwoordigd. In de in 2016 door het kennisnetwerk zelf uitgevoerde 'Tussentijdse evaluatie OBN onderzoeksprogramma 2014-2018' wordt ook geconstateerd dat de betrokkenheid van provincies bij "hun eigen" OBN is verbeterd,

maar nog sterker kan. Vanuit beleid zitten met name inhoudelijke medewerkers en niet de beslissers aan tafel.

In het algemeen geldt dat vertegenwoordigers vanuit beheer en beleid vaak maar beperkt representatief zijn voor hun organisaties. Zij zijn veelal uitzonderingen in hun eigen organisaties. Het zijn mensen met affiniteit met kennis en onderzoek die inhoudelijk kunnen meepraten in een gesprek met een wetenschappelijk agenda. Uit de interviews blijkt dat de gesprekken in de DT's primair een wetenschappelijk karakter hebben en dat de interactie voor deelnemers zonder affiniteit met onderzoek lastig te volgen is. De huidige vertegenwoordigers van beleid en beheer vormen daardoor eerder 'een schakel naar' dan een 'directe vertegenwoordiging van'.

Conclusie samenstelling en karakter netwerk

OBN is een tripartite netwerk maar de partijen zijn daarin niet even sterk vertegenwoordigd. Ook geldt dat de wetenschappelijke arena centraal staat in het onderlinge gesprek. De interactie tussen onderzoek enerzijds en beleid en beheer anderzijds blijkt nog niet optimaal.

4.3.2 De netwerkfunctie van het Kennisnetwerk

De mening dat OBN uniek is in het faciliteren van ontmoeting tussen verschillende werelden wordt breed gedeeld vanuit alle geledingen van het netwerk. Het wordt van groot belang geacht dat beheer, beleid en onderzoek elkaar op regelmatige basis ontmoeten en met elkaar in gesprek gaan. Het gesprek wordt misschien nog niet perfect gevoerd maar is zondermeer waardevol, geeft het merendeel van de respondenten aan. Verbinden werkt.

De netwerkfunctie van OBN beperkt zich niet tot het netwerk zelf, maar bevordert ook dat partijen elkaar buiten OBN-bijeenkomsten om opzoeken en kennis uitwisselen. Het OBN is belangrijk voor de verbinding van onderzoekers en hun netwerken met beheerders en hun netwerken (en in mindere mate met beleid).

OBN heeft de afgelopen jaren ook een belangrijke rol gespeeld in de verbinding van terreinbeheerders en waterbeheerders (terrestrisch en aquatisch). Er is een goede samenwerking gegroeid met gebruikmaking van elkaars netwerken, financieringsmogelijkheden en kennisoverdrachtvormen. Dit wordt onder andere geïllustreerd door toetreding van Rijkswaterstaat en STOWA tot de Adviescommissie in de loop van de overeenkomstperiode. Daarnaast is in de achterliggende periode het nieuwe DT Cultuurlandschap opgericht, dat sinds 2015 werk maakt van de verbinding met het domein van de agrarische natuur en landbouw.

Door enkele respondenten, met name partijen die zich meer in de periferie van het netwerk bevinden, wordt het OBN desondanks als een tamelijk gesloten netwerk ervaren. Dit betreft enerzijds de vertegenwoordiging van specifieke inhoudelijke stromingen en het niet aanwezig zijn van andere 'scholen' en denklijnen in de kern van het netwerk. Anderzijds betreft het de benaderbaarheid van het netwerk. Voor buitenstaanders is het niet duidelijk of en hoe zij met input en vragen bij het netwerk terecht kunnen.

Voor de meeste 'real life' netwerken geldt dat zij een zeker mate van geslotenheid kennen, slechts weinig netwerken zijn volledig open. Al is het maar omdat het praktisch lastig te organiseren is. Zowel met openheid als met geslotenheid hangen specifieke voordelen voor een netwerk samen.

Open netwerken zijn bij uitstek geschikt om nieuwe informatie en nieuwe initiatieven aan te boren en te ontsluiten en zichzelf daardoor te vernieuwen. Door de openheid van het netwerk is de kans op het met elkaar verbinden van de juiste personen op het juiste moment groot. Gesloten netwerken hebben een andere kracht. In deze netwerken is in het algemeen het vertrouwen tussen de leden groot, waardoor het laagdrempelig delen van kennis en informatie bevorderd wordt. Gesloten netwerken kennen ook nauwere relaties tussen de deelnemers waardoor het in stand houden van het netwerk minder afhankelijk is van de activiteiten van een moderator en er ook buiten het 'formele' netwerk kruisbestuiving plaatsvindt. Doordat er meer dan in een open netwerk vaste regels en procedures zijn, zijn de risico's op disfunctioneren ook kleiner. De vaste regels, procedures en deelnemers maken echter ook dat gesloten netwerken minder in staat zijn zichzelf te vernieuwen.

Conclusie netwerkfunctie

OBN verbindt verschillende werelden en partijen met elkaar: beheerders, beleidsmakers, onderzoekers, terrestrisch en aquatisch, agrarisch natuurbeheer en ecologisch natuurbeheer. De netwerkfunctie van OBN is een belangrijk pluspunt waarbij veel partijen baat hebben. In de optiek van de onderzoekers heeft het OBN-kennisnetwerk een tamelijk gesloten karakter, waarbinnen wel nieuwe geledingen opgenomen kunnen worden (in casu DT Cultuurlandschap), zij het via de bestaande spelregels. Door het gesloten karakter is de netwerkfunctie (ontmoeting en uitwisseling) voor bestaande leden zeer goed maar de toegankelijkheid voor buitenstaanders minder. Aanbevolen wordt vanuit de kern van het netwerk meer aandacht te besteden aan inclusie van andere partijen en andere geluiden.

4.3.3 DT-structuur

Respondenten zijn over het algemeen van mening dat de huidige structuur van het kennisnetwerk adequaat functioneert. Wel plaatsten diverse geïnterviewden één of meerdere kanttekeningen. Het voornaamste signaal is dat er tussen de verschillende DT's (te) weinig inhoudelijke uitwisseling is. Ook wordt geconstateerd dat DT-overstijgend onderzoek moeilijk van de grond komt en tamelijk stroperig verloopt. Daarnaast merken enkele ondervraagden op dat, door de DT-indeling, juist de overgangen tussen landschapstypen inhoudelijk weinig aandacht krijgen terwijl daar wel relevante vragen spelen.

Meermalen wordt genoemd dat er enige overlap is in de DT-indeling. In het verlengde hiervan wordt genoemd dat het aantal DT's, mede met het oog op de hoeveelheid middelen tamelijk groot is. Daar lijkt echter geen pasklare oplossing voor te zijn, nieuwe indelingen stuiten elk ook op hun specifieke bezwaren.

De Expertisegroep Fauna functioneert zoals bedoeld als een dwarsdoorsnijdend team. Er wordt in interviews opgemerkt dat naast fauna, ook andere dwarsdoorsnedes denkbaar zijn zoals bijvoorbeeld hydrologie.

Conclusie DT-structuur

De huidige indeling in DT's en Expertisegroep Fauna is in principe een passend model voor de realisatie van het doel van het kennisnetwerk. De uitwisseling en samenwerking tussen DT's is echter een punt dat aandacht verdient.

4.3.4 Adviescommissie (AC) en scoreprocedure

Adviescommissie

Geïnterviewden geven aan dat zij de AC erg omvangrijk vinden, waarbij wel opgemerkt wordt dat lang niet iedereen altijd aanwezig is. Sommige respondenten merken op dat de poot ‘beleid’ in de AC nog wat steviger vertegenwoordigd zou kunnen zijn, met name vanuit provincies wordt een bredere vertegenwoordiging wenselijk geacht. Het gesprek in de AC is volgens sommigen de afgelopen jaren prettiger van toon geworden, maar kan nog steeds ‘stekelig’ verlopen. Enkele respondenten signaleren dat het goed zou zijn als in de Adviescommissie wat vaker over de inhoud (kennis voor herstelbeheer) gesproken zou worden, omdat juist dat is wat de leden bindt en waarvoor zij warm lopen. Vanuit het gesprek over de inhoud kan ook, mits tijdig gevoerd, een – aan de voorkant – sturende werking op de ontwikkeling van onderzoeksvoorstellen in de DT’s uitgaan. Dit komt nu maar beperkt uit de verf. Ook wordt geconstateerd dat de AC nu vooral ingericht is als een vertegenwoordiging van DT’s waardoor het gewenste DT-overstijgende gesprek onvoldoende gevoerd wordt. In de interne Tussentijdse Evaluatie (2016) wordt de rol en samenstelling van de Adviescommissie eveneens als een aandachtspunt benoemd.

Uit de interviews blijkt verder dat de beoordeling van onderzoeksvoorstellen in de AC van buitenaf enigszins als een ‘black box’ ervaren wordt. Op deze scoreprocedure gaan we hieronder apart in.

Scoreprocedure

De procedure voor beoordeling van onderzoeksvoorstellen is goed beschreven en op zich transparant en zorgvuldig. Uit de interviews blijkt echter dat het in de praktijk moeilijk is om met open vizier te scoren en daarbij over de volle breedte van alle voorstellen alleen te letten op de kwaliteit van de voorstellen en de potentiële bijdrage aan majeure knelpunten voor natuur- en biodiversiteitsbehoud. Hiervoor worden verschillende oorzaken genoemd: de identificatie met het eigen landschapstype, belangen en het beschikken over onvoldoende kennis om de voorstellen over de hele linie goed te beoordelen.

De onderzoekers constateren dat bovenstaande samenhangt met een tekort aan organisatie van de vraagsturing aan de voorzijde. Zo zijn er bijvoorbeeld geen ‘programmaliijnen’ waaraan de beoordelaars de voorstellen kunnen toetsen.

Conclusie Adviescommissie en scoreprocedure

Er wordt wisselend gekeken naar het functioneren van de Adviescommissie. Conclusie is dat een andere rolinvulling en aanpassing van de samenstelling van de AC kan zorgen voor versterking van het gesprek in de AC. Dit is met name van belang om te zorgen voor meer sturing van de onderzoeksprogrammering aan de voorkant en voor een beoordeling van onderzoeksvoorstellen vanuit een meer overkoepelende blik. De scoreprocedure is op zichzelf zorgvuldig maar krijgt in de praktijk geen optimale uitwerking. Dit hangt samen met de wijze waarop vraagsturing aan de voorkant is georganiseerd.

4.3.5 Werkwijzen en werkprocessen

Het opstellen van onderzoeksvoorstellen, de scoreprocedure in de AC en het aanbesteden van onderzoek zijn belangrijke werkprocessen in het Kennisnetwerk OBN. Voor deze processen is een procesbeschrijving/format beschikbaar in de OBN-werkwijze. We gaan hier ook in op een vierde

werkproces dat een wat informeler karakter heeft maar ook essentieel is voor OBN-kennis, te weten de begeleiding van de onderzoeksuitvoering. De scoreprocedure is hierboven al besproken.

Opstellen van onderzoeksvoorstellen

In de praktijk blijkt dat in sommige DT's zowel van het proces als van het format voor het opstellen van onderzoeksvoorstellen afgeweken wordt. Volgens het proces stellen de voorzitter en de secretaris van het deskundigenteam het onderzoeksvoorstel op voor het bestek. Zij kunnen zich daarbij laten assisteren door leden uit het DT, maar met dien verstande dat eventuele inbreng van onderzoekers niet strekt tot enige verplichting om het latere onderzoek ook te mogen uitvoeren (p.19). In de praktijk blijkt dat het regelmatig voorkomt dat vooral de onderzoekers zelf veel tijd besteden aan het opstellen van onderzoeksvoorstellen. Dit is tijd die zij onbezoldigd investeren. De investeringsruimte van onderzoekers staat echter steeds meer onder druk doordat de financiering van universiteiten en kennisinstellingen minder 'vanzelfsprekend' is geworden en doordat de kans dat een onderzoeker op enig moment een OBN-onderzoek daadwerkelijk gaat uitvoeren kleiner is geworden.

De tijdsinvestering voor het opstellen blijkt aanzienlijk. In het in de 'Organisatie en Werkwijze OBN 2014' opgenomen format voor onderzoeksvoorstellen wordt uitgegaan van een uitwerking van maximaal 3 A4 (p. 20-21). Uit de interviews komt naar voren dat de voorstellen soms veel uitgebreider zijn en dat het voor betrokken onderzoekers een zoektocht is om te kijken hoeveel inhoudelijke informatie in het voorstel 'al weggegeven' moet worden. Men geeft ook aan dat voorkomen moet worden dat het werk in een DT telkens op dezelfde schouders komt te liggen, zonder dat daar een vergoeding tegenover staat. En dat het goed zou zijn om strak te sturen op beknopte onderzoeksvoorstellen waarin met name een heldere uitwerking van de onderzoeksvraag centraal staat, zodat de kansen voor een succesvolle offerte voor leden van het DT en voor offerrerende partijen van buiten gelijk zijn. De uitwerking van de onderzoeksopzet zou zo summier mogelijk moeten zijn om onderzoekers niet voor lastige afwegingen te plaatsen.

Aanbestedingsprocedure

ONB-onderzoeken worden openbaar aanbesteed. Uit de interviews blijkt waardering voor de nauwgezette uitvoering van de afspraken. De VBNE zelf geeft ook aan in de achterliggende periode geen bezwaren op gunningsbesluiten te hebben ontvangen, wel enkele vragen over genomen besluiten.

Tegelijkertijd wordt in de interviews wel eens opgemerkt dat de aanbestedingsprocedure niet in alle gevallen meerwaarde heeft. Bij sommige uitvragen is bijvoorbeeld al duidelijk dat er nauwelijks partijen zijn die over de vereiste deskundigheid beschikken. In dergelijke gevallen wordt de openbare aanbesteding ervaren als rompslomp.

Begeleiding onderzoeksuitvoering

In enkele interviews komt naar voren dat meer aandacht voor tussentijdse begeleiding van de onderzoeksuitvoering in sommige gevallen had kunnen voorkomen dat de resultaten van bepaalde onderzoeken uiteindelijk tegenvallen. Ook kan meer tussentijdse betrokkenheid van DT-leden bij het onderzoeksproces bijdragen aan betere (communicatieve) aansluiting van het onderzoek op de praktijk van beleid en beheer.

Doorlooptijd vraagformulering en vraagbeantwoording

Door betrokkenen wordt geconstateerd dat de OBN-werkwijze in meerdere stappen (opstellen voorstel – aanpassen voorstel – scoreprocedure (– eventuele afwijzing waarna tot volgend jaar gewacht moet worden) – aanbesteding – uitvoering) er toe leidt dat de doorlooptijd tussen het opkomen van een vraag en het beantwoord krijgen ervan aanzienlijk is. Voor tijdsurgente vragen vanuit beheer en beleid is de huidige werkwijze van het OBN Kennisnetwerk via de jaarplanning daardoor minder geschikt.

Conclusie werkwijze en –processen

De beschrijving van werkprocessen die is opgenomen in ‘Organisatie en werkwijze OBN 2014’ is zorgvuldig en voldoende helder. De aanbesteding van onderzoek verloopt volgens de regelen der kunst. Het werkproces voor het opstellen van onderzoeksvoorstellen blijkt in de praktijk niet altijd gevolgd te worden. Met name het scherper sturen op het hanteren van het beschikbare format voor onderzoeksvoorstellen kan (tijd)winst opleveren. DT’s houden zich aan de procesafspraken voor onderzoeksbegeleiding. Desondanks is de begeleiding niet naar ieders tevredenheid. In de praktijk is hiervoor vaak maar beperkt aandacht. Het beter organiseren van deze begeleidingsrol kan meerwaarde hebben. Keerzijde van de zorgvuldige werkwijze in het netwerk is dat de doorlooptijd die het gehonoreerd krijgen van een (urgente) onderzoeksvraag lang is.

4.3.6 Financiën

In onderstaand overzicht is voor de jaren 2014-2018 de begroting en realisatie van het Kennisnetwerk OBN weergegeven.

OBN-begroting gedurende de evaluatieperiode (excl. cofinanciering)									
	2014*		2015*		2016**		2017**		2018
	Begroting	Realisatie	Begroting	Realisatie	Begroting	Realisatie	Begroting	Realisatie	Begroting
Onderzoeks-projecten BIJ12	800.000	840.173	800.000	800.000	800.000	800.000	800.000	800.000	800.000
Advisering door leden DT’s	40.000	19.360	40.000	48.546	40.000	26.440	40.000	21.233	40.000
Kennis-verspreiding	183.600	57.656	183.600	222.650	179.800	134.543	182.325	156.081	175.680
Vergoedingen DT’s	271.400	187.076	254.400	233.851	257.400	211.521	257.400	241.119	253.800
Organisatie-kosten VBNE	215.000	219.637	217.800	246.230	217.800	228.287	217.800	210.190	220.190
Monitoring			17.000	38.467	28.050	28.050	40.000	40.388	40.000
Overige kosten***	75.000	37.890	87.200	39.135	76.950	39.301	62.475	57.323	70.330
Totaal	1.585.000	1.361.792	1.600.000	1.628.879	1.600.000	1.468.142	1.600.000	1.526.334	1.600.000
	* uitfinanciering vanuit overschot OBN-periode 2010-2013 is hierin niet meegenomen								
	** financiering DT cultuurlandschap blijft gezien de bijzondere financiële status buiten beschouwing.								
	*** overige kosten bestaan uit kosten voor aanbesteding en financiële administratie								

Beschikbare budget voor onderzoek

BIJ12 stelt jaarlijks € 800.000 beschikbaar voor de uitvoering van OBN-onderzoek. Sinds 2015 worden er daarnaast middelen beschikbaar gesteld voor het DT Cultuurlandschap (organisatie en

onderzoek). Vanuit cofinanciering worden voorts aanvullende middelen verworven. Het feitelijke onderzoeksbudget varieert daarmee per jaar en bedraagt circa 1 miljoen euro.

Beschikbare middelen voor onderzoeksprojecten zijn, als de cofinanciering buiten beschouwing blijft, in vergelijking met de situatie in 2010-2012 gehalveerd. Het budget voor kennisverspreidingsactiviteiten, advisering en monitoring is toegenomen, in totaal met circa 2 à 2,5 ton.

Door respondenten wordt het huidige onderzoeksbudget wordt als zeer krap ervaren: de ondergrens is volgens hen bereikt. Uit de beschikbare documentatie is op te maken dat er op basis van de beschikbare middelen onderzoeken afvallen, die wel kwalitatief voldoende zijn en relevant voor beheer- en beleidspraktijk. De mate waarin geschrapt moet worden in kwalitatief voldoende onderzoek varieert daarbij per jaar. De onderzoekers merken hierbij op dat zij geen feitelijke onderbouwing voor de omvang van het jaarlijks beschikbare OBN-onderzoeksbudget hebben aangetroffen. Het is dan ook niet duidelijk in hoeverre met het huidige budget kan worden voorzien in de kennisopgaven van het natuurbeleid die bij OBN Kennis belegd kunnen worden. Het is daardoor onmogelijk een objectief oordeel te vormen over de vraag of het budget toereikend is.

Ook wordt door geïnterviewden opgemerkt dat in de huidige situatie het financieren van langjarig en grootschalig onderzoek haast onmogelijk is geworden. Ondanks de instelling van een (beperkt) budget voor monitoring is men van mening dat onderzoeksmonitoring nog onvoldoende is gefinancierd.

Diverse partijen geven aan dat met dezelfde organisatiekosten meer 'onderzoeksomzet' gedraaid kan worden, waardoor het percentage overhead daalt en het netwerk kosteneffectiever werkt.

Cofinanciering

Onderstaand overzicht brengt de omvang van cofinanciering in de achtereenvolgende jaren in beeld.

Overzicht cofinanciering 2014-2018					
Jaar	2014	2015	2016	2017	2018*
€	40.138	205.070	153.626	230.000	248.000

* Cofinanciering 2018 betreft ontvangen toezeggingen. In aanvulling hierop wordt voor 2018 nog aanvullende cofinanciering met een omvang van circa € 220.000 gezocht.

In hoofdzaak is de cofinanciering afkomstig van provincies (78%). Andere cofinanciers zijn Rijkswaterstaat (10%), STOWA (10%) en overige waaronder het ministerie van EZ (gezamenlijk 2%).

In de achterliggende jaren is ook enkele malen cofinanciering van OBN ingezet om onderzoeken van andere partijen mogelijk te maken. Het gaat hierbij om relatief kleine bedragen.

Respondenten achten cofinanciering van belang en vinden het goed dat op het verkrijgen hiervan in toenemende mate ingezet wordt. Men is wel van mening dat voorkomen moet worden dat het 'meebrengen van cofinanciering' een onderdeel wordt in de beoordeling van onderzoeksvoorstellen. Cofinanciering speelt immers geen rol voor de relevantie van een kennisvraag.

'Overhead'

De overhead van het kennisnetwerk kent twee componenten: de vergoedingen voor leden van het kennisnetwerk en de vergoeding voor coördinerende, uitvoerende en ondersteunende werkzaamheden door de VBNE. De uitgave voor vergoedingen bedraagt in de evaluatieperiode tussen de € 187.000 en € 234.000 per jaar. De hoogte varieert, omdat niet iedereen die volgens de vergoedingsregels recht heeft op een vergoeding, deze ook daadwerkelijk declareert. De uitgave voor vergoedingen is ongeveer verdubbeld ten opzichte van de periode 2010-2012, zo blijkt uit vergelijking met de Evaluatie en Toekomstverkenning OBN 2010-2012. Dit komt niet doordat de regeling rianter is geworden, in tegendeel, maar doordat meer netwerkleden daadwerkelijk een declaratie indienen. Eén van de factoren die hierop invloed heeft is de toename van secretarissen die niet uit de beleidswereld afkomstig zijn en dus niet al op de loonlijst van een overheidsorganisatie staan.

Uit de interviews komt naar voren dat bepaalde klussen in de DT's, zoals het schrijven van onderzoeksvoorstellen, het beoordelen van offertes, de begeleiding van de onderzoeksuitvoering en het commentariëren van (concept)rapportages relatief tijdrovend zijn en vaak door dezelfde personen uitgevoerd worden. Dit zijn niet noodzakelijkerwijs de personen die ook de hoogste vergoeding ontvangen voor hun deelname aan het netwerk. Afhankelijk van de positie van deze personen (onderzoek/beheer/beleid, dienstbetrekking/zelfstandig) wordt dit al dan niet als problematisch ervaren.

Ook de organisatiekosten van de VBNE variëren per jaar. De organisatiekosten schommelen tussen de € 220.000 en € 246.000. Deze organisatiekosten zijn vergeleken met de kosten ten tijde van coördinatie door het Bosschap. De organisatiekosten van de VBNE blijken ongeveer gelijk aan de organisatiekosten van het Bosschap in de jaren 2012-2013.

In totaal schommelt de overhead tussen de € 400.000 en € 480.000.

Conclusie financiering

Het gros van de respondenten ervaart het beschikbare budget als krap, zowel gezien vanuit de kennisopgaven als vanuit het efficiënt benutten van de OBN-kennisinfrastructuur. De onderzoekers constateren dat de omvang van het OBN-budget nu niet onderbouwd is vanuit een analyse van de doelstellingen en kennisopgaven. Financiering is nu sturend en niet volgend op de opgave voor het Kennisnetwerk OBN. Door de beperking in financiering worden diverse door beleid en beheer gewenste onderzoeken niet, beperkter of later uitgevoerd. Doordat de mogelijkheden voor langjarig en grootschalig onderzoek beperkt zijn, komt de betrokkenheid van wetenschappers onder druk te staan. De beperkte hoeveelheid middelen vormt een risico voor het netwerk. De huidige infrastructuur kan intensiever worden benut en meer onderzoeksrendement opleveren bij dezelfde overhead.

4.4 Prestaties en effecten

4.4.1 Kwantitatieve output Kennisnetwerk OBN

Er is veel waardering voor de omvang van de OBN-output. Een overzicht van de in 2014-2017 uitgezette en de voor 2018 geprogrammeerde onderzoeken is opgenomen in bijlage 5. In de periode 2014-2017 zijn in totaal 30 OBN-onderzoeken uitgezet. Hiervan zijn 12 onderzoeken te

typeren als veldexperiment. In deze meerjarige veldexperimenten worden beheer- en herstelmaatregelen getoetst. Eveneens 12 onderzoeken vallen in de categorie systeemonderzoek. Het betreft hier onderzoek waarbij in het veld, één of meerdere jaren, parameters worden gemeten om een bepaald systeem in kaart te brengen. Er zijn 2 praktische handleidingen gemaakt op basis van bestaande en gemonteerde kennis. Voorts zijn 4 literatuuronderzoeken verricht om te komen tot aanbevelingen voor beheer/beleid.

In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de verdeling van OBN-onderzoeken over DT's en thema's van de kennisagenda voor de jaren 2014-2017.

jaren	2014	2015	2016	2017	2018	totaal
Deskundigenteams (DT's):						
Beekdal	1	1	1		1	4
Cultuurlandschap			2		2	4
Droog zand	1	1	2	3		7
Duin en kust	1	2	1	1	1	6
Heuvellandschap	1	2	1	1	2	7
Laagveen en zeeklei	1	1			1	3
Nat zand	1	1	1	1	1	5
Rivieren	1		1		1	3
<i>Totaal</i>	7	8	9	6	9	
Thema's kennisagenda*						
Thema I. Herstel en beheer van natuurgebieden (Natura 2000)	5	6	5	3		19
Thema II. Ontwikkelen van PAS	3	4	4	4		15
Thema III. Soortgericht beheer		1		2		3
Thema IV. Natuurnetwerk Nederland: duurzaam benutten en beleven	3	2	1	1		7

* één onderzoek kan op meerdere thema's betrekking hebben.

NB. Overzicht is gebaseerd op de jaarplannen. Later toegekende onderzoeken zijn hierin niet meegenomen.

In aanvulling op de onderzoeksprojecten zijn door het Kennisnetwerk OBN in de achterliggende periode diverse adviezen aan beheerders uitgebracht (in aantal variërend van drie in 2015 tot zeven in 2016). Ook zijn OBN-producten voor beleid opgeleverd, zoals de review van de standaardkostprijzen voor natuurbeheer (SKP's) en een overzicht van kennislacunes PAS en heeft OBN meegewerkt aan de totstandkoming van praktische beheeradviezen voor beheertypen van de Index Natuur en Landschap.

4.4.2 Wetenschappelijke kwaliteit kennisproducten

De wetenschappelijke kwaliteit van OBN-kennis wordt door geïnterviewden en geënuquêteerden hoog gewaardeerd. In onafhankelijke peerreviews van de productie van twee DT's in het tijdschrift Landschap wordt de wetenschappelijke kwaliteit bevestigd en geroemd (Geert de Blust, Landschap 2016/2, p. 123-126; Frank Berendse, Landschap 2017/2, p. 98 – 100). Het 'OBN-systeem' biedt

goede en erkende waarborgen voor onafhankelijkheid en kwaliteit van de geproduceerde kennis. Deze onafhankelijkheid wordt met name ook vanuit het beleid gewaardeerd als onderlegger voor het nemen van beleidsbeslissingen.

Tegelijkertijd worden enkele risico's gesignaleerd voor de wetenschappelijke kwaliteit van de kennisproducten. Als belangrijkste risico wordt door respondenten de afnemende mogelijkheid voor langjarig en grootschalig onderzoek benoemd. De zeggingskracht van onderzoeksresultaten neemt af en de kansen om enigszins los met de onderzoeksopdracht om te gaan en daardoor tot onverwachte inzichten te komen verminderen. Uit het overzicht van OBN-onderzoek in de evaluatieperiode 2014-2018 (zie bijlage 5) blijkt dat de gemiddelde looptijd van onderzoeken inderdaad terugloopt. Daarbij valt vooral op dat het aantal veldexperimenten met een looptijd van vier jaar afneemt. Wel is in achterliggende periode een beperkt budget beschikbaar gemaakt voor onderzoeksgelateerde monitoring omdat is geconstateerd dat dit van belang is voor de beoordeling van de effecten van maatregelen. De budgettaire omvang van projecten is gemiddeld gedurende de evaluatieperiode niet veel kleiner geworden. Gegevens om een vergelijking te maken met de looptijd en omvang van OBN-onderzoek in de periode voor 2014 zijn op dit moment niet beschikbaar.

Ook de nadruk op PAS en Natura 2000 vormt volgens sommige respondenten een risico voor de wetenschappelijke relevantie van OBN-onderzoeken. Men stelt dat er teveel focus gelegd wordt op enkele aspecten van het ecologisch systeem waarover al relatief veel bekend is en dat andere, eveneens zeer relevante aspecten waarover nog minder bekend is, niet opgepakt (kunnen) worden. De grote nadruk op de PAS houdt volgens een deel van de respondenten in het verlengde van bovenstaande ook een risico in voor de betrokkenheid van wetenschappers bij het netwerk. Een deel van de respondenten roept de vraag op of OBN zich nog wel bezighoudt en kan houden met de grote vragen voor beheer en behoud van biodiversiteit en of in de onderzoeksvoorstellen nog voldoende vooruit kan worden gekeken.

Conclusie wetenschappelijke kwaliteit

De wetenschappelijke kwaliteit van OBN-kennis wordt breed onderschreven. Het netwerk presteert in dit opzicht goed. Er zijn echter risico's voor de toekomstige kwaliteit die samenhangen met de wijze van vraagsturing en de beperkte middelen voor onderzoeksprojecten.

4.4.3 Communicatieve kwaliteit kennisproducten

De communicatieve kwaliteit van kennisproducten wisselt per product. Sleutels, brochures, korte artikelen en bijeenkomsten worden in dit opzicht hoger gewaardeerd dan de klassieke onderzoeksrapporten. Rapporten zijn volgens respondenten uit beleid en beheer nog te veel geschreven vanuit perspectief van de wetenschapper. Om de communicatieve kwaliteit te vergroten worden een uitgebreidere samenvatting en meer praktische handreikingen wenselijk geacht. Er is begrip voor het feit dat het voor onderzoekers moeilijk is 'de juiste toon' te treffen. Actiever meedenken en meelesen vanuit beleid en beheer in de onderzoeks- en rapportagefase kan een kwaliteitsimpuls geven, stellen respondenten uit alle drie de OBN-geledingen. Bijvoorbeeld het commentariëren van de concepten specifiek vanuit de bruikbaarheid voor beheer en beleid

De praktische bruikbaarheid van OBN-kennis krijgt in de enquête onder beheerders een rapportcijfer van 7,1.

Conclusie communicatieve kwaliteit

Er zijn de afgelopen jaren goede stappen gezet in het op een praktische manier voor het voetlicht brengen van OBN-kennis. Er is nog ruimte voor verdere verbetering.

4.4.4 Kennisverspreiding richting beheerders

Door DT's is meer dan in voorgaande periode aandacht besteed aan kennisdelen met o.a. brochures en goedbezochte symposia. Uit de uitgevoerde enquête op de Beheerdersdag blijkt dat 85% van de geënquêteerde beheerders bekend is met OBN. OBN heeft onder beheerders dus een aanzienlijk bereik. Van de geënquêteerden geeft 73% voor de vindbaarheid van OBN-kennis een cijfer tussen 7 en 10 (gemiddeld 7,6). Artikelen vakblad, website, rapporten en veldwerkplaatsen worden het meest genoemd als bronnen van kennis.

De adviesfunctie is niet bij iedereen bekend. Tegelijkertijd blijkt er bij beheerders behoefte te zijn aan meer mogelijkheden voor het verkrijgen van kennis 'op maat'. Dit vraagt om betere benutting en wellicht uitbreiding van de adviesmogelijkheid. Ook veldwerkplaatsen zouden meer tegemoet kunnen komen aan deze behoefte, bijv. door deelnemers meer expliciet hun eigen vraag te laten inbrengen.

Beheerders geven in de interviews aan in de eigen organisatie nog meer werk te kunnen maken van kennisdeling en –verspreiding onder collega's.

Conclusie kennisverspreiding richting beheer

Beheerders zijn goed bekend met OBN-kennis. Mogelijkheden voor nog betere verspreiding van OBN-kennis zijn vooral te vinden in het bieden van meer maatwerk, o.a. door het sterker 'uitventen' van de adviesfunctie van het kennisnetwerk en in een intensievere aanpak van kennisverspreiding door beheerders in hun eigen organisatie.

4.4.5 Kennisverspreiding richting beleidsmakers

Het OBN-kennisnetwerk heeft geen kennisverspreidingsactiviteiten specifiek gericht op beleidsmakers. Zij worden geattendeerd op de bestaande kennisproducten en activiteiten, zoals rapporten, brochures en bijeenkomst. De geïnterviewde netwerkleden vanuit de beleidswereld geven aan zelf niet of zeer beperkt actief in te zetten op verspreiding van OBN-kennis in de eigen organisatie. Het blijkt voor de vertegenwoordigers vanuit beleid ook moeilijk om daarbij de juiste ingang en toon te treffen. De ecologische kennisproducten van OBN vinden bij veel collega's, managers en bestuurders maar beperkt weerklank. De nadruk in de communicatie met beleid moet volgens betrokkenen vooral liggen op de bijdrage van OBN-kennis aan beleidsontwikkeling, beleidsuitwerking en doelrealisatie.

Conclusie kennisverspreiding richting beleid

De communicatie vanuit OBN met beleid schiet tekort, met name richting provinciale bestuurders en managers die nauwelijks aangehaakt zijn. OBN-producten 'sec' sluiten niet aan op beleidspercepties. Er is een vertaalslag door beleidsmedewerkers nodig om het belang van OBN-kennisproducten voor het eigen natuurbeleid beter duidelijk maken.

4.4.6 Toepassing OBN-kennis in de beheerpraktijk

De score op de vraag 'hoe belangrijk is OBN-kennis voor u', bedraagt onder beheerders gemiddeld een 7,2 (op een schaal van 1 tot 10). Beheerders geven gemiddeld een 7,4 voor de inhoudelijke aansluiting op hun kennisbehoefte⁵.

Er worden diverse voorbeelden gegeven van kennisontwikkeling in OBN-verband met een aanzienlijk impact op de beheerpraktijk en het daarmee samenhangende beleid. OBN-kennis heeft een belangrijke rol gespeeld in:

- Inzicht in kleinschalig en gefaseerd beheer, faunaproblematiek op landschapsschaal;
- inzicht in mineralenproblematiek, werking van stikstofdepositie en fosfaatvervuiling;
- flexibel peilbeheer, vennenbeheer, aanpak watercrassula;
- heidebeheer, verstuing duinen, heuvelbos- en middenbosbeheer;
- herstel trilvenen, tegengaan verdroging in duinen, hydrologie op systeemniveau.

Een regelmatig genoemde belemmering voor toepassing is de vertaalslag die nog gemaakt moet worden tussen de geproduceerde kennis en de eigen praktijk. Het is voor beheerders bijvoorbeeld niet altijd makkelijk om uit een rapport af te leiden in welke mate de resultaten ook van toepassing zijn op hun eigen terreinen en om welke beheeraanpassingen dat vraagt.

Bij het al dan niet toepassen van OBN-kennis speelt echter de situatie van de beheerder zelf ook een grote rol. Bijvoorbeeld de mate waarin men in het beheer geneigd is nieuwe dingen uit te proberen (cultuur). Daarnaast moeten in de praktijk vaak compromissen gesloten worden, bijvoorbeeld vanuit kosten oogpunt, optimaal beheer is niet altijd mogelijk.

Conclusie toepassing OBN-kennis

OBN-kennis heeft de afgelopen jaren een merkbare impact gehad op de beheerpraktijk. Het kennisnetwerk heeft veel waardevolle inzichten en 'handreikingen' opgeleverd waarvan beheerders gebruik maken om te komen tot effectiever herstelbeheer. Meer 'kennis op maat' kan er toe leiden dat OBN-kennis nog beter en breder wordt toegepast. De invloed van het kennisnetwerk op de praktijktoepassing is echter maar beperkt. De organisatie en situatie van de beheerder spelen ook een grote rol.

4.4.7 Bijdrage OBN-kennis aan doelbereik natuur- en biodiversiteitsbeleid

OBN-kennis levert volgens respondenten een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van het natuurbeleid in Nederland. Zo zijn veel elementen uit het leefgebiedenbeleid, en de PAS (procesindicatoren, herstelstrategieën) gebaseerd op OBN-kennis. Bovendien wordt breed onderschreven dat effectief herstelbeheer essentieel is voor het behalen van de doelen op het gebied van natuur en biodiversiteit en dat OBN-kennis daar een cruciale rol in speelt.

Tegelijkertijd wordt geconstateerd dat er, ook voor beleid, meer in OBN zit dan er nu uitgehaald wordt. Het gaat dan om belangrijke vragen voor de toekomst waaraan op dit moment nog te weinig aandacht wordt besteed. Onderwerpen die in dit verband meerdere malen genoemd zijn:

⁵ Een aantal van de beheerders werkt op een zeer praktisch uitvoerend niveau (bijv. boomzager) en behoort daarmee ook niet tot de primaire doelgroep van OBN-kennis.

- insectensterfte/neonicotinoïden;
- impact van klimaatverandering op natuur;
- verzuring van de bodem/mineralenproblematiek en bodemchemie in bossen;
- achteruitgang voedselkwaliteit (CNP-ratio) door onbalans nutriënten;
- invasieve exoten;
- effect van recreatie op natuur.

In het verlengde hiervan wordt geconstateerd dat de meerwaarde van OBN-kennis onder druk kan komen te staan als de beleidsmatige (en beheersmatige) waan van de dag te veel gaat regeren en er te veel wordt ingezet op het invullen van kleine kennishiaten in de bestaande thema's in plaats van op nieuwe, grotere kennisvragen.

Conclusie bijdrage aan doelbereik natuur- en biodiversiteitsbeleid

OBN-kennis levert een goede en onmisbare bijdrage aan het beleid. Deze bijdrage zou echter nog groter kunnen zijn. Op dit moment blijven noodgedwongen belangrijke kennisvragen liggen. Te sterke vraagsturing vanuit de korte beleidstermijn vormt een risico voor de meerwaarde van OBN-kennis.

4.4.8 Verbreding

Er zijn twee voorbeelden van verbreding van het Kennisnetwerk OBN in de achterliggende evaluatieperiode. Ten eerste de versterkte samenwerking tussen terrestrisch en aquatisch en tweede de oprichting van het DT Cultuurlandschap.

Een deel van de respondenten is geïnteresseerd in verdere verbreding van het OBN-kennisnetwerk om nieuwe thema's die relevant zijn voor herstelbeheer te kunnen adresseren. Genoemd zijn onder andere de impact van recreatie op natuur, de impact van de op handen zijnde energietransitie, de relatie tussen natuur en cultuurhistorie, participatie in natuurbeheer en ecosysteemdiensten in relatie tot biodiversiteit.

Niet verbreden wordt gezien als een risico voor de toekomstige relevantie van OBN-kennis en voor de beleidsbetrokkenheid bij het netwerk. Aan wél verbreden kleven echter ook risico's voor het netwerk, daar is vrijwel iedereen het over eens. Veel genoemde risico's zijn het opkomen van kennisvragen waarvoor de deskundigheid niet beschikbaar is, verwatering van de OBN-identiteit, en bovenal een nog grotere claim op nu al beperkte middelen.

Conclusie verbreding

De verbeterde samenwerking tussen terrestrisch en aquatisch en de oprichting van het DT Cultuurlandschap zijn twee geslaagde voorbeelden van verbreding van het Kennisnetwerk OBN in de achterliggende evaluatieperiode.

Een deel van de betrokkenen acht verdere verbreding van het kennisnetwerk wenselijk en noemt daarvoor ook concrete mogelijkheden. Dat er aan verbreding van de scope van het netwerk ook nadelen en risico's kleven wordt tegelijkertijd breed onderschreven. Men is vooral van mening dat de randvoorwaarden voor succesvolle verbreding op dit moment onvoldoende aanwezig zijn en dat verbreding moet blijven passen bij de identiteit van het netwerk (onderzoek naar het functioneren van ecologische systemen). Financiën worden hierbij als belangrijke beperkende factor gezien.

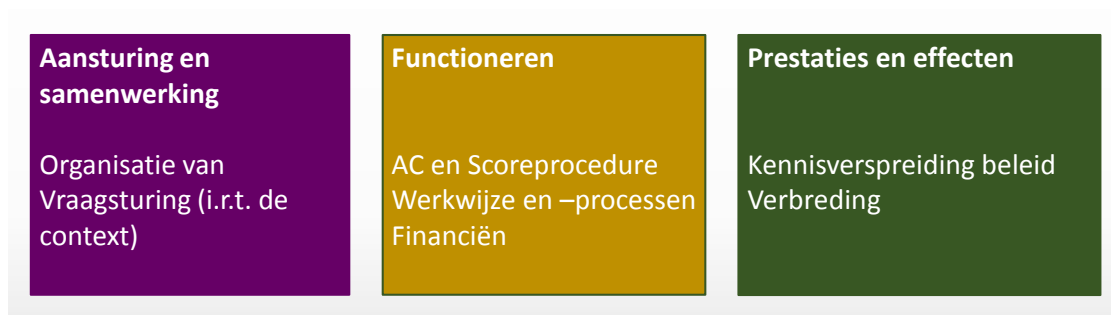
5 Aanbevelingen

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk presenteren wij, aansluitend op de bevindingen en conclusies in hoofdstuk 4 onze aanbevelingen voor een nog beter Kennisnetwerk OBN. Uit de evaluatie blijkt dat het netwerk goed functioneert en een aantoonbare meerwaarde heeft voor de beheerpraktijk en het beleid.

Tegelijkertijd zit er nog meer in het kennisnetwerk dan er nu uitkomt. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe deze extra meerwaarde te verzilveren is.

In dit hoofdstuk gaan we niet in op alle individuele risico's en verbeterpunten die in het vorige hoofdstuk aan de orde gekomen zijn. We richten ons hier op de belangrijkste aangrijpingspunten voor het vergroten van de meerwaarde van OBN. De aanbevelingen vloeien voort uit de conclusies. De aanbevelingen verbinden meerdere evaluatievragen met elkaar maar haken primair in op de volgende onderwerpen:

5.2 Organisatie van de vraagsturing aan de voorzijde

Het verbeteren van (de organisatie van) de vraagsturing aan de voorzijde van het proces is de belangrijkste aanbeveling van dit evaluatieonderzoek.

Hoofdaanbeveling

De voornaamste aanbeveling die voorkomt uit deze evaluatie is het advies om meer werk te maken van de interactie tussen en binnen de drie OBN-geledingen aan de voorzijde van het proces om tot systematische vraagarticulatie te komen. De interactie moet worden gebaseerd op een helder en onderling door Rijk en provincies afgestemd overzicht van beleidsverantwoordelijkheden en daarmee verbonden kennisopgaven (randvoorwaarde voor vraagarticulatie). Investering hierin draagt bij aan een betere vraagsturing vanuit beleid en beheer en een meer (toekomst)gerichte inzet van de beschikbare capaciteit en middelen op de meest 'centrale' en relevante kennisvragen voor het natuurbeleid in het algemeen en het herstelbeheer in het bijzonder.

Wij formuleren drie aanbevelingen waarin we deze hoofdaanbeveling nader uitwerken. De drie aanbevelingen hangen onderling nauw samen.

Aanbeveling #1: zorg voor goede randvoorwaarden vanuit het beleid

Wij bevelen aan dat een gesprek gestart wordt tussen Rijk en provincies om gezamenlijk aan de decentralisatie-afspraken nadere duiding en uitwerking te geven. Dit betreft zowel een verduidelijking van de inhoudelijke beleidsverantwoordelijkheden van Rijk en provincies als van de onderlinge verdeling van verantwoordelijkheden voor het natuurkennissysteem. Bij het gesprek over de beleidsverantwoordelijkheid voor natuurdossiers verdient het aanbeveling onderscheid te maken tussen verantwoordelijkheid voor beleidskaders, beleidsuitwerking en beleidsuitvoering (strategische, tactische en operationele beleidsverantwoordelijkheden).

Toelichting

Helderheid over de inhoudelijke beleidsverantwoordelijkheden waarop Rijk en provincies aanspreekbaar zijn en over de respectievelijke verantwoordelijkheden voor het kennissysteem voor natuur is een randvoorwaarde voor het meer vraaggestuurd kunnen functioneren van het OBN kennisnetwerk. Op dit moment ontbreekt een interprovinciale kennisagenda voor natuur. De Rijkskennisagenda voor natuur die momenteel in ontwikkeling is bij het ministerie is niet gebaseerd op een helder en onderling door Rijk en provincies afgestemd overzicht van beleidsverantwoordelijkheden. Als gevolg hiervan bestaat ook geen landelijk afgestemde kennisagenda voor natuur. Mogelijk kan het proces rondom de PAS-kennisagenda ten dele model staan voor een meer georganiseerde, interactieve vraagarticulatie vooraf.

Aanbeveling #2: werk met DT-overstijgende OBN-programmalijnen gebaseerd op volwaardige tripartite inbreng

Het verdient aanbeveling om als kennisnetwerk te gaan werken met DT-overstijgende programmalijnen gebaseerd op inzicht in en overeenstemming over de staat van wetenschappelijke kennis én de beheeropgaven én een analyse van de kennisbehoeften van alle beleidsdossiers.

Toelichting

De huidige OBN-kennisagenda voldoet niet als programma, omdat de kennisagenda onvoldoende helder maakt wat binnen de geselecteerde thema's de voornaamste – overkoepelende – kennisvragen zijn waaraan in de programmaperiode van vijf jaar gewerkt moet worden en hoe dat moet gebeuren. Een goed programma vraagt meer weging en selectie en een heldere beschrijving van de betekenis van het programma voor beheer, beleid én wetenschap.

Aanbeveling #3: organiseer meer interactie tussen en binnen de OBN-geledingen aan de voorkant

Het opstellen van een breed gedragen programma dat sturing geeft aan de OBN-kennisproductie vereist niet alleen interactie tussen de drie arena's, maar ook binnen de drie arena's. Organisaties vanuit beleid, beheer en onderzoek zullen allereerst binnen hun eigen arena met elkaar in gesprek moeten over de meest urgente OBN-kennisopgaven én over het belang van die opgaven voor beide andere arena's. Over de wijze en momenten waarop dit gebeurt, moeten in OBN-verband heldere afspraken gemaakt worden. De Adviescommissie kan hierin een belangrijke rol spelen.

Toelichting

Op dit moment zijn interactie en ontmoeting van de drie arena's aan de voorkant van het proces van vraagarticulatie onvoldoende georganiseerd. Hierdoor komt vraagsturing vooral bottom-up in

de DT's tot stand in een uitwisseling waarbij het primaat – logischerwijs – bij de onderzoekers ligt, zonder dat zij vooraf voldoende gevoed zijn met kennisopgaven en kennisvragen vanuit beheer en beleid. Dit leidt tot het aan de achterkant plaatsen van vraagtekens bij de relevantie en urgentie van geformuleerde onderzoeksvoorstellen.

5.3 Rol van de Adviescommissie en scoreprocedure

In het verlengde van de voorgaande aanbevelingen is het wenselijk om de rol van de OBN Adviescommissie te heroverwegen en, in samenhang daarmee, ook de scoreprocedure.

Aanbeveling #4: wijzig rol OBN-Adviescommissie

Wij bevelen aan om de AC (nog) meer dan op dit moment het geval is een overkoepelende rol te geven, los van de specifieke insteek van de verschillende DT's, met name om te zorgen voor meer sturing van de onderzoeksprogrammering aan de voorkant en een beoordeling van onderzoeksvoorstellen vanuit een meer overkoepelende blik. Dit hangt samen met de wijze waarop wij aanbevelen de vraagsturing aan de voorkant te organiseren (zie aanbevelingen 1 – 3).

Als mogelijke rollen en taken voor de 'nieuwe' AC zien wij:

- het ontwikkelen en uitzetten van programmatische lijnen aan de voorkant van het proces van onderzoeksprogrammering, in samenspraak met andere betrokkenen;
- bevorderen dat DT's uitvoering geven aan de programmalijnen en daarbij waar nodig samenwerken;
- eventueel het (meer) onafhankelijk en breed beoordelen van onderzoeksvoorstellen (zie ook zesde aanbeveling);
- het organiseren van een OBN-brede terugkoppeling – op programmaniveau – naar de (potentiële) achterbannen in beleid en beheer, waaronder managers en bestuurders;
- het bepalen, bewaken en verstevigen van de positie van OBN in de bredere kennisinfrastructuur voor natuur;
- het mee sturing geven aan eventuele verbreding van OBN.

Toelichting

Hoewel uit het onderzoek niet blijkt dat de Adviescommissie op dit moment niet functioneert, concluderen wij op grond van het onderzoek dat een ander soort AC met een andere rol een grotere toegevoegde waarde kan hebben.

Aanbeveling #5: verbeter scoreprocedure onderzoeksvoorstellen

Wij adviseren om te bezien of er nog verdere ontkoppeling mogelijk is tussen de beoordelende partijen en de DT's. Deze ontkoppeling kan door aanpassing van de samenstelling/gewicht van inbreng van de AC of door een beter proces van afstemming van scores binnen de drie geledingen of door een combinatie van beide verbetermogelijkheden.

Toelichting

Hoewel personen die hebben meegewerkt aan het opstellen van onderzoeksvoorstellen niet mogen stemmen op hun eigen voorstellen, blijft bij een deel van de geïnterviewden toch het gevoel bestaan dat DT-belangen meewegen in het scoreproces.

Wat betreft de scoreprocedure bevelen wij aan om eerst de voorkant van het proces van vraagarticulatie beter te organiseren, zoals benoemd in aanbevelingen 1 tot en met 3, en pas daarna naar eventueel gewenste aanpassingen in de procedure zelf te kijken. De vervolgstap betreft dan vooral de verbetering van de praktische uitvoering van de scoreprocedure.

5.4 Werkwijze

De aanbevelingen die betrekking hebben op de OBN-werkwijze zijn gericht op een versterking van het tripartite functioneren van het netwerk en op een betere verankering in de omgeving.

Aanbeveling #6: versterk rol beheer en beleid in de onderzoeksbegeleiding

Wij bevelen aan om er zorg voor te dragen dat meer dan nu het geval is door mensen met een perspectief vanuit beheer en beleid meegekeken en gedacht wordt met de uitvoerders van OBN-onderzoek. Daarvoor zijn drie momenten van belang: bij de onderzoeksopzet, tussentijds als de onderzoekers voor belangrijke keuzes komen te staan, bij het presenteren van de (concept)resultaten.

Toelichting

De OBN-werkprocessen zijn op zichzelf helder beschreven en zorgvuldig opgezet. Over de begeleiding van de onderzoeksuitvoering door DT's wordt vermeld dat DT's verantwoordelijk zijn voor de kwaliteitsbewaking gedurende het hele onderzoeksproces. Uit de interviews komt het beeld naar voren dat daarbij vooral (en meestal met succes) ingezet wordt op de wetenschappelijke kwaliteit van de onderzoeken. Meedenken over en sturen op de aansluiting van de onderzoeksuitvoering en de daaruit voortvloeiende rapportage op de beheer- en beleidspraktijk gebeurt echter maar mondjesmaat. Meer aandacht daarvoor zou de praktische bruikbaarheid van de onderzoeken ten goede komen.

Aanbeveling #7: maak bij de start praktische afspraken over de onderzoeksbegeleiding

Het verdient aanbeveling om bij de start van een onderzoek binnen een DT praktische afspraken te maken over de begeleiding van het onderzoek. Bijvoorbeeld: welke teamleden (vanuit de drie geledingen) nemen hierin het voortouw, welke aandachtspunten zijn er om vooraf aan de onderzoekers mee te geven, hoe wordt de communicatie met de onderzoekers vormgegeven, etc.

Toelichting

Als redenen voor het niet voldoende van de grond komen van onderzoeksbegeleiding vanuit beleid en beheer worden gebrek aan tijd en het ontbreken van een expliciete oproep genoemd.

Aanbeveling #8: betrek niet-leden bij de onderzoeksbegeleiding

Aanbevolen wordt om voor de onderzoeksbegeleiding ook beheerders en beleidsmakers van buiten het DT uit te nodigen die belang hebben bij de uitkomsten van het onderzoek en er vanuit dat belang graag tijd in steken.

Aanbeveling #9: besteed vanuit de kern van het netwerk meer aandacht aan de inclusie van andere partijen en geluiden

Wij achten het van belang voor het Kennisnetwerk OBN om alert te zijn op het identificeren en in het netwerk opnemen van nieuwe partijen en nieuwe geluiden, zowel met het oog op de ontwikkeling van het netwerk zelf als met het oog op de verankering in de omgeving.

Toelichting

Het OBN-kennisnetwerk heeft een tamelijk gesloten karakter. Hierdoor is de netwerkfunctie (ontmoeting en uitwisseling) voor bestaande leden zeer goed maar de toegankelijkheid voor buitenstaanders minder.

5.5 Financiering

De aanbevelingen rondom financiering zijn gericht op een meer doelmatige en onderbouwde inzet van financiële middelen om zo het rendement van het kennisnetwerk te vergroten.

Aanbeveling #10: verken mogelijkheden voor betere benutting van de OBN-kennisinfrastructuur

Aanbeveling aan de opdrachtgevers van het netwerk (EZ, IPO/BIJ12, provincies) is om te verkennen of het opportuun is om de in de organisaties aanwezige middelen voor kennis en onderzoek voor natuur in grotere mate te koppelen aan OBN.

Toelichting

De bestaande OBN-kennisinfrastructuur wordt op dit moment in financieel opzicht 'onderbenut'. Er is capaciteit om meer onderzoek te ontwikkelen en te begeleiden dan op dit moment gebeurt. De kosteneffectiviteit van het netwerk zou aanzienlijk toenemen als meer aan natuurherstel en – ontwikkeling gerelateerd onderzoek 'weggezet' werd via OBN.

Aanbeveling #11: onderbouw de financiering op basis van de kennisopgave voor natuur

Wij bevelen de financiële opdrachtgevers aan om op een andere manier te kijken naar de financiering van OBN-kennis en de financiering in de toekomst te gaan onderbouwen op basis van bij het OBN-kennisnetwerk te beleggen kennisopgaven voor natuur.

Het in gezamenlijkheid helder krijgen van die opgave in de vorm van een meerjarig OBN-kennisprogramma is een eerste stap. Een tweede stap is het gezamenlijk bezien hoeveel middelen voor het invullen van die kennisopgave nodig zijn. Stap drie is in beeld te brengen hoeveel middelen gedurende de programmaperiode vrijgemaakt kunnen worden en wat dat betekent voor eventueel te maken keuzes.

Toelichting

Op dit moment wordt, jaarlijks, een standaard budget aan het netwerk toegekend. Bij de omvang van het toegekende budget wordt niet gekeken naar de daadwerkelijke omvang van de kennisopgave – voortvloeiende uit de beleidsopgave om de doelen op het gebied van natuur en biodiversiteit te realiseren – en de daarvoor benodigde middelen. De financiering is op dit moment sturend voor in plaats van volgend op de opgave. Dit hangt samen met de constatering (zie hierboven) dat de kennisopgave nog niet op een voor de beleidsverantwoordelijken aansprekende en inzichtelijke manier in beeld is gebracht.

Aanbeveling #12: financiering als lumpsum voor de programmaperiode

Aanbevolen wordt om de financiële middelen niet meer op jaarbasis ter beschikking te stellen, maar als lumpsum voor de gehele programmaperiode. Dit vergemakkelijkt het aanbesteden van onderzoek, voorkomt boekhoudkundige rompslomp en creëert wellicht ook meer ruimte voor langjarig onderzoek.

5.6 Kennisverspreiding en communicatie richting beleid

De laatste jaren is in OBN-verband veel werk gemaakt van een (nog) betere kennisverspreiding richting de beheerpraktijk. Onderstaande aanbevelingen hebben betrekking op kennisverspreiding naar en communicatie met de wereld van natuurbeleid.

Aanbeveling #13: investeer in de vertaalslag van OBN-kennis naar beleidspraktijk

Wij bevelen het OBN-kennisnetwerk aan sterker in te zetten op kennisverspreiding en communicatie richting beleid. OBN-kennisproducten 'sec' sluiten niet direct aan op beleidspercepties. Het maken van een vertaalslag is nodig om de juiste toon te treffen. De in het netwerk aanwezige vertegenwoordigers van beleid zijn vanzelfsprekend in beeld als het gaat om het beter duidelijk maken van het belang van OBN-kennis voor het eigen natuurbeleid maar zij moeten daarin door het netwerk ondersteund worden. OBN moet meer (kunnen) investeren in het aanwezig zijn in beleidsnetwerken en in het inzichtelijk maken van de bijdrage van OBN-kennis aan het invullen van actuele beleidsopgaven en het bereiken van de doelen van het natuurbeleid.

Toelichting

Bestuurders en managers van provincies, waterschappen en onderdelen van het Rijk zijn voor het kennisnetwerk van groot belang omdat zij besluiten nemen over de organisatie en financiering van de kennisinfrastructuur voor natuur. Op dit moment zijn zij echter nog nauwelijks aangehaakt. Hetzelfde geldt tot op zekere hoogte voor beleidsmedewerkers die iets verder van de ecologische inhoud afstaan, maar wel actief zijn op het bredere werkveld van natuur en groen. De communicatiemiddelen en -kanalen die ingezet worden om beheerders te bereiken zijn maar beperkt geschikt voor het bedienen van de (potentiële) achterban in het beleid. Het is noodzakelijk andere wegen te zoeken.

Aanbeveling #14: onderzoeksprogramma als communicatiemiddel richting beleid

Een inhoudelijk en communicatief meer op de beleidswereld afgestemd onderzoeksprogramma (zie 5.2) kan een belangrijke rol spelen in het sterker betrekken van de wereld van beleid bij het kennisnetwerk. Wij bevelen aan om daar (meer) in te investeren.

5.7 Verbreding

Het wel of niet verbreden van de scope van het OBN-kennisnetwerk is een onderwerp dat de gemoederen al langer bezighoudt. Wij doen hier enkele aanbevelingen voor een succesvolle aanpak voor verdere verbreding.

Aanbeveling #15: verbreding met oog voor de context

Wij bevelen aan de vraag naar eventuele verdere verbreding van de scope van het OBN-kennisnetwerk te bezien vanuit een geactualiseerd beeld van de totale kennisinfrastructuur voor natuur. Vanuit een dergelijke overzicht kan bezien worden wát het best wáár belegd kan worden.

Toelichting

In de interviews werden regelmatig onderwerpen genoemd die interessant zijn in relatie tot natuurontwikkeling en -herstel, maar waarbij de vraag rees of er geen andere, meer voor de hand liggende loketten/netwerken zijn om ze te adressen dan OBN.

Aanbeveling #16: start met verbreding dicht bij huis

We verwachten dat in het licht van bovenstaande enige verbreding van OBN aan te bevelen is. Wij adviseren om bij een eventuele verbreding aan te sluiten op de huidige identiteit van het kennisnetwerk. Deze identiteit wordt breed herkend en gewaardeerd. De aanbeveling is daarom om met verbreding 'dicht bij huis' te beginnen. Onderwerpen die dan opkomen, en voor een belangrijk deel aangesloten kunnen worden op het bestaande netwerk zijn bijvoorbeeld grote wateren, exoten en klimaatadaptatie natuur. Belangrijk is wel dat de randvoorwaarden voor zo'n verbreding ook op orde zijn. De onderwerpen moeten passen in de kennisprogrammering en niet leiden tot grotere 'schaarste'.

Toelichting

In hoofdstuk 4 is te lezen dat in de achterliggende vier jaar al succesvol verbreed is en dat zowel aan de keuze voor of tegen verdere verbreding voor- en nadelen kleven.

Aanbeveling #17: onderzoek mogelijke aansluiting op financieel daadkrachtige vraag

Een tweede weg die bewandeld kan worden bij het bepalen van een strategie voor verbreding is om aan te sluiten bij financieel draagkrachtige vraag. Thema's als cultuurhistorie en klimaatadaptatie (natuur) staan op dit moment maatschappelijk, beleidsmatig en politiek in de belangstelling. Dit gaat gepaard met een grote investeringsbereidheid. Het zijn bovendien thema's die herkend worden als relevant in relatie tot herstelbeheer en natuurontwikkeling. Wellicht dat hier met voorrang naar gekeken kan worden als onderwerpen om OBN mee te verbreden én te versterken. Het is daarbij ook interessant te verkennen of het OBN-model gekopieerd kan worden naar deze werelden om samenwerking op het raakvlak natuur te vergemakkelijken.

Bijlage 1 Lijst van bestudeerde bronnen

A. BELEIDSCONTEXT

I. Documentatie ontwikkelingen beleidscontext (algemeen/proces)

1. Anonymus – Vrijheid en verantwoordelijkheid. Regeerakkoord VVD – CDA, ongedateerd (30 september 2010).
2. VNG, IPO, UvW en Rijk - Bestuursakkoord 2011 – 2015 ('Rutte I'), ongedateerd.
3. Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie – Kamerbrief Decentralisatie Natuurbeleid, 21 september 2011
4. Anonymus - Onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur, 20 september 2011.
5. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief 'Stand van zaken biodiversiteitbeleid', TK 26407 nr. 63, 5 juli 2012.
6. Ministerie van Economische Zaken – Toekomstverkenning Natuur, concept, 22 november 2012.
7. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief 'Vooruit met natuurbeleid', 8 maart 2013
8. IPO – Decentralisatie natuur naar provincies in wet verankerd (persbericht), 31 mei 2013
9. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief 'Natuurtop, 24 uur van de natuur en natuurvisie', 2 juli 2013.
10. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief Natuurpact, 18 september 2013
11. Anonymus - Natuurpact ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland, ongedateerd (september 2013).
12. Anonymus – Overeenkomst tussen Manifestpartijen en provincies/IPO over uitvoering natuur- en landschapsbeleid, ongedateerd (september 2013). (Bijlage bij Kamerbrief Natuurpact).
13. Planbureau voor de Leefomgeving – Hoofdlijnennotitie 'Ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland'. Globale toetsing van effectiviteit en doelmatigheid, september 2013.
14. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief 'Vooruit met natuurbeleid – tussenbalans', 31 oktober 2013.
15. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief Rijksnatuurvisie, 11 april 2014.
16. Ministerie van Economische Zaken – Natuurlijk verder. Rijksnatuurvisie 2014, april 2014.
17. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief Aanbieding Rijksnatuurvisie, 27 augustus 2014.
18. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief Maatschappelijke uitvoeringsagenda Natuurvisie, 2 februari 2015.
19. Ministerie van Economische Zaken – Natuur voor de toekomst. Uitvoeringsagenda (Rijksnatuurvisie), tien eerste initiatieven, februari 2015.
20. IPO&EZ/Team Tweede Natuur - 10 vragen over Tweede Natuur, de maatschappelijke vernieuwingsagenda bij de natuurvisies van provincies en Rijk
21. EZ - Het verhaal van DG Agro & Natuur (versie 22 juni [2017]).

II. Documentatie actueel rijksbeleid natuur (inhoudelijk)

22. Ministerie van Economische Zaken – Beleid voor natuur en biodiversiteit (webpagina), 11 september 2017
23. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief ‘Nieuwe stelsel Agrarisch Natuurbeheer’, 6 juni 2013
24. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief ‘Uitvoeringsagenda Natuurlijk Kapitaal’, 22 juni 2013.
25. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief ‘Natuurambitie grote wateren’, 3 februari 2015
26. Ministerie van Economische Zaken – Natuurambitie Grote Wateren 2050 en verder (incl. kennisagenda), 2015.
27. Ministerie van IenM – Nationale Adaptatie Strategie (klimaatadaptatie), 2017

B. CONTEXT NATUURKENNISSYSTEEM

III. Documentatie natuurkennissysteem

1. Gerard Grimberg (ministerie van Economische Zaken) – Instrumenten kennisontwikkeling bij EZ, 27-8-2015
2. Anonymus (Ton Heeren) – Infrastructuur en programmering natuurkennis (versie 3-8-2015)
3. Anonymus (Ton Heeren) – Infrastructuur en programmering natuurkennis (versie 17-8-2015)
4. Van Bommel Faunawerk – Verkenning ontsluiting van kennisbronnen over natuurbeheer en faunabeheer voor de provinciale beleidsontwikkeling en uitvoering, 24 juni 2016 (niet vastgesteld).
5. EZ/AN – SKIA AN ‘Meer impact met kennis en innovatie’, augustus 2017
6. EZ/AN – Verslag MT DG Agro en Natuur, 26 juni 2017

C. KENNISNETWERK OBN

IV. Documentatie governance OBN Kennisnetwerk

A. Samenwerkingsovereenkomst

1. Overeenkomst EZ – IPO – BIJ12 – VBNE. Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit, versie 20140319

B. IPO - AACVP-documentatie

NB. Documentatie over natuurkennis evt. nog te verhuizen naar II.

AACVP, 24 april 2014

1. IPO – Voorstel ‘Kennisontwikkeling natuur’, 17 april 2014 (AACVP, 24 april 2014, agendapunt 4a)
2. Overeenkomst EZ – IPO – BIJ12 – VBNE Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit, versie 20140319 (AACVP, 24 april 2014, agendapunt 4a, bijlage 1)
3. BIJ12 – Instemming OBN jaarplan 2014, conceptbrief (AACVP, 24 april 2014, agendapunt 4a, bijlage 3)

4. Anonymus - Plan van Aanpak Ondersteuning en aansturing Kennisontwikkeling Natuur, 2010415 (AACVP, 24 april 2014, agendapunt 4a, bijlage 5)

AACVP, 27 november 2014

5. IPO – Voorstel ‘Kennisontwikkeling natuur’, 20 november 2014 (AACVP, 27 november 2014, agendapunt 4c)

AACVP, 21 april 2016

6. IPO – Voorstel ‘Jaarverslag en rekening 2015 van het kennisnetwerk OBN’, 13 april 2016 (AACVP, 13 april 2016, agendapunt 4e)

AACVP, 24 november 2016

7. IPO – Voorstel ‘Jaarplan 2017 Kennisnetwerk OBN’, 16 november 2016 (AACVP, 24 november 2016, agendapunt 4e)

AACVP, 1 juni 2017

8. IPO – Voorstel ‘Kennisnetwerk Ontwikkeling + Beheer Natuurkwaliteit (OBN)’, 19 mei 2017 (AACVP, 1 juni 2017, agendapunt 4k)
9. VBNE – Tussenevaluatie Deskundigenteam Cultuurlandschap 2016-2017, 18 mei 2017 (AACVP, 1 juni 2017, agendapunt 4k, bijlage 1)
10. BIJ12/directeur – Brief instemming AACVP met Jaarverslag en financiële verantwoording OBN over 2016, d.d. 20 juni 2016

AACVP, 24 november 2016

11. BIJ12/directeur – Brief goedkeuring jaarplan en begroting 2017 door AACVP, d.d. 20 december 2016

C. VBNE-documentatie

1. VBNE/OBN-coördinator – ‘EZ-subsidie OBN Kennisnetwerk – begroting 2015’, brief aan Ministerie van Economische Zaken, Directie Agrokennis, 6 november 2014
2. VBNE/Stuurgroep Evaluatie VBNE – Notitie ‘Resultaten Zelfevaluatie VBNE’, 3 juni 2015
3. VBNE/OBN-coördinator – Notitie ‘Werkwijze Jaarplan 2018’ t.b.v. de OBN Adviescommissie 16 en 28 februari 2017
4. VBNE/directeur – Brief aanbidding aangepast OBN Jaarplan 2017, d.d. 10 november 2016
5. VBNE – Financieel verslag 2016, inclusief controleverklaring d.d. 14 maart 2017
6. VBNE/directeur – Brief Aanbidding verantwoording Kennisnetwerk OBN 2016, d.d. 3 april 2017
7. VBNE/directeur – Brief Input OBN Jaarplan 2018, d.d. 6 juni 2017

D. Bijeenkomst ‘Provincies en het Kennisnetwerk OBN’

1. Ton Heeren (BIJ12) – Impressieverslag ‘Bijeenkomst Netwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit en de provincies’ 23 februari 2016
2. Wim Wiersinga (programmacoördinator OBN) – Provincies en het Kennisnetwerk OBN (per 19-02-2016), hand out t.b.v. 23-2-2016

3. Wim Wiersinga (programmacoördinator OBN) – Presentatie ‘Het Kennisnetwerk OBN en de provincies’, bijeenkomst provincies – OBN 23-02-2016
4. Jan van Erp (lid Adviescommissie OBN namens de provincies) – Presentatie ‘Het Kennisnetwerk OBN en de provincies’, bijeenkomst provincies – OBN 23-02-2016
5. Anonymus - Deelnemerslijst Bijeenkomst provincies – OBN 23-02-2016 (versie 15 april 2016)

E. Tussentijdse evaluaties

1. VBNE - Tussentijdse evaluatie OBN onderzoeksprogramma 2014-2018, dd 3 juni 2016
2. VBNE – Actieplan n.a.v. Tussentijdse evaluatie, ongedateerd.
3. Anonymus – Tussenevaluatie Deskundigenteam Cultuurlandschap 2016 – 2017, ongedateerd.

V. Documentatie organisatie, functioneren, output en outcome OBN Kennisnetwerk

A. Netwerk, organisatie, werkwijze en financiering OBN

1. Anonymus - Provincies en het Kennisnetwerk OBN, 19-02-2016
2. Anonymus - Beoordelingscriteria PvEW's OBN Jaarplan 2014, ongedateerd.
3. VBNE – Organisatie en Werkwijze van het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN). Taken, bevoegdheden, manier van werken. Vastgesteld door het bestuur van de VBNE op 4 juli 2014.
4. Anonymus – Voorstel ‘Samenstelling OBN Adviescommissie’, ongedateerd (ca. 2015).
5. Anonymus - Basisformat Onderzoeksvoorstellen (voorheen ‘Programma van Eisen en Wensen’), ongedateerd.
6. Anonymus – Workshop cofinanciering OBN-onderzoek, 25 november 2014
7. OBN Kennisnetwerk – Adresgegevens Kennisnetwerk ‘Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit’, april 2017

B. OBN-Kennisagenda

4. VBNE/Kennisnetwerk OBN - OBN Werkconferentie stimuleert samenwerking. Verslag op hoofdlijnen van de Werkconferentie OBN Kennisagenda 2014-2018, 13 en 14 juni 2013.
5. VBNE/Kennisnetwerk OBN – Kennisagenda 2014 – 2018, ongedateerd

C. Jaarbrieven OBN

1. BIJ12 – Goedkeuring Jaarplan 2015, 2 december 2014.
2. BIJ12 – Goedkeuring Jaarplan 2016, 7 december 2015.
3. BIJ12 – Verantwoording kennisnetwerk OBN 2015, mei 2016.
4. BIJ12 – Goedkeuring OBN Jaarplan 2017, 14 december 2016, concept.
5. BIJ12 – Input OBN-Jaarplan 2018, 28 maart 2017

D. OBN-jaarplannen

6. VBNE/Kennisnetwerk OBN – Jaarplan 2014, ongedateerd
7. VBNE/Kennisnetwerk OBN – Jaarplan 2015, ongedateerd
8. VBNE/Kennisnetwerk OBN – Jaarplan 2016, ongedateerd

9. VBNE/Kennisnetwerk OBN – Jaarplan 2017, ongedateerd

E. OBN-jaarverslagen

10. VBNE/Kennisnetwerk OBN – Jaarverslag 2014, ongedateerd
11. VBNE/Kennisnetwerk OBN – Jaarverslag 2015, ongedateerd
12. VBNE/Kennisnetwerk OBN – Jaarverslag 2016, ongedateerd

F. OBN-communicatieplan

13. VBNE/Kennisnetwerk OBN – Communicatieplan 2014-2018, ongedateerd

G. Producten OBN

14. Voorzitter Adviescommissie OBN/Teo Wams - Advies van het Kennisnetwerk (OBN) bij het 'Overzicht Prioritaire Kennisvragen PAS Natuur', ongedateerd.
15. OBN Kennisnetwerk - Audit Standaardkostprijzen Natuurbeheertypen door het Kennisnetwerk OBN, 11 april 2016.

H. OBN-evaluaties en reviews

16. Bureau ZET/CREM – Evaluatie en toekomstverkenning Kennisnetwerk OBN, 25 juni 2012
17. VBNE - Tussentijdse evaluatie OBN onderzoeksprogramma 2014-2018, CONCEPT dd 19 mei 2016
18. Geert de Blust – Zo veel rijker dan bureaustudies. Review OBN-onderzoek nat zandlandschap. Landschap 2016/2, p. 123 – 126.
19. Frank Berendse – Grenzen natuurherstel in zicht. Externe review OBN-onderzoek droog zandlandschap. Landschap 2017/2, p. 98 - 100.

I. Overige (incl. selectie oude) documentatie

20. OBN – Zicht op overleven. Tien jaar Overlevingsplan Bos + Natuur, 1999.
21. OBN – 15 jaar natuurherstel in Nederland, ca. 2004.
22. OBN / LNV Directie Kennis & Innovatie – De effectiviteit van de regeling Effectgerichte Maatregelen (EGM) voor Rode-lijstsoorten. De tweede Rode Lijst met Groene Stip voor vaatplanten en enkele diergroepen in Nederland, april 2010.
23. VBNE/OBN – 25 jaar Kennis maken voor natuurkwaliteit, 2014
24. Marijn Nijssen/Hans Esselink – Korte samenvatting uitkomst enquête 3^e landelijk OBN-symposium (enquête over tevredenheid met kennistransfer), 2001.

D. BELEIDSOMGEVING KENNISNETWERK OBN

J. Staat van de natuur, voortgangsrapportages, beleidsdoorlichtingen en evaluaties natuurbeleid

1. Wereldnatuurfonds – Living Planet Report. Natuur in Nederland, 2015.
2. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief 'Reactie rapport 'State of Nature' Europees Milieuagentschap', TK 26407 nr. 99, 29 juni 2015.

3. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief ‘Aanbieding beleidsdoorlichting Natuur en Regio’, 24 december 2015.
4. Ecorys/Berenschot - Beleidsdoorlichting Natuur en regio. Doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid dat valt onder artikel 18 van de Rijksbegroting Ministerie van Economische Zaken, 9 november 2015.
5. Planbureau voor de Leefomgeving – Natuurlijk kapitaal: naar waarde geschat, 2016.
6. IPO - Tweede voortgangsrapportage natuur. Natuurpact in uitvoering in 2015, januari 2017.
7. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief ‘(Tweede) Voortgangsrapportage Natuur en uitvoering moties’, 6 april 2017
8. Planbureau voor de Leefomgeving – Lerende evaluatie van het Natuurpact. Naar nieuwe verbindingen tussen natuur, beleid en samenleving, 2017.
9. Ministerie van Economische Zaken – Kamerbrief ‘Beantwoording nadere vragen Evaluatie Natuurpact’, 7 juli 2017.

Bijlage 2 Evaluatiekader

	Input	Throughput	Output (prestaties)	Effecten (netto-effect)	Outcome (bruto-effect)
Toepassing beleidsevaluatie- model op OBN- kennisnetwerk:	Inzet van mensen en middelen in het OBN-kennisnetwerk	Governance/sturing en organisatie van het OBN-kennisnetwerk en het verloop van processen in het netwerk	Producten en diensten van het OBN-kennisnetwerk	Effecten van de door het OBN-kennisnetwerk geleverde producten en diensten op het (herstel)beheer in de praktijk	Bijdrage van het OBN-herstelbeheer aan de realisatie van beleidsdoelen van provincies en Rijk
Streefbeeld/ indicator:	Juiste middelenkeuze en efficiënte inzet van mensen en middelen binnen OBN-Kennis	Een goed functionerend OBN-kennisnetwerk zowel qua governance, organisatiestructuur, kennisagenda als processen	Goede ontsluiting en ontwikkeling van wetenschappelijk onderbouwde én praktisch toepasbare kennis en tevens voldoende verspreiding daarvan naar de beheerpraktijk	Beter (effectiever en efficiënter) herstelbeheer in de praktijk doordat OBN-Kennis toegepast wordt door beheerders	Duurzaam behoud van karakteristieke plant- en diersoorten in het Nederlandse landschap Bijdrage aan overige maatschappelijke belangen

Zie voor de uitwerking in hoofdvragen, de volgende bladzijde

Input	Throughput	Output (prestaties)	Effecten (netto-effect)	Outcome (bruto-effect)
<p>Zijn de juiste organisaties vanuit beleid, beheer en onderzoek in voldoende mate vertegenwoordigd? Nemen de juiste mensen deel?</p> <p><i>Afspiegeling provincies en waterschappen</i></p> <p><i>Afspiegeling beheerorganisaties (particulieren)</i></p> <p><i>Expertise onderzoekers in lijn met OBN-werkerreinen</i></p> <p><i>Zijn partijen tevreden over de bemensing in DT's en AC en in het netwerk als geheel?</i></p> <p><i>Is het netwerk in staat de koppeling met bredere maatschappelijke doelen te leggen?</i></p>	<p>Is de governance (externe sturing) goed? Vervullen de betrokkenen (BIJ12/provincies en EZ) hun rollen zoals beoogd?</p> <p><i>Zijn alle relevante taken en rollen verdeeld?</i></p> <p><i>Sluit de rol- en taakverdeling aan op de mogelijkheden van de betrokken partijen?</i></p> <p><i>Sluit de rolverdeling aan bij doelen van het netwerk?</i></p> <p><i>Zijn rollen en taken eenduidig beschreven?</i></p> <p><i>Zijn partijen over en weer tevreden over de rolverdeling?</i></p>	<p>Zijn de geleverde producten & diensten van voldoende wetenschappelijke en 'communicatieve' kwaliteit (qua toepasbaarheid in de praktijk)?</p> <p><i>Welke producten en diensten zijn geleverd?</i></p> <p><i>Is dit in lijn met de jaarplannen?</i></p> <p><i>Hoe is de spreiding van producten en diensten over DT's/ onderwerpen?</i></p> <p><i>Hoe worden de producten beoordeeld in 'peer reviews'?</i></p> <p><i>Hoe worden de producten beoordeeld door (eind)gebruikers?</i></p>	<p>Is OBN-kennis voldoende bekend op de juiste plekken in de organisaties van beheerders? Werken beheerders effectief aan interne doorwerking van de kennis?</p> <p><i>Hoe bekend zijn beheerders met OBN (onderscheid naar organisaties, functies en landschapstypen)?</i></p> <p><i>Hoe komen ze aan OBN-kennis (interne en externe kanalen)?</i></p> <p><i>In welke mate wordt binnen beheer-organisaties actief OBN-kennis verspreid?</i></p>	<p>Draagt OBN-kennis en advisering bij aan het behoud van karakteristieke plant- en diersoorten en aan het binnen bereik brengen van het behalen van de doelen van het natuur- en biodiversiteitsbeleid?</p> <p><i>Zijn die doelen van natuur- en biodiversiteitsbeleid binnen bereik? (oordeel van betrokkenen)</i></p> <p><i>Welke positieve effecten van toepassing van OBN-kennis zijn er?</i></p> <p><i>Zijn er negatieve effecten van toepassing van OBN-kennis?</i></p>

Input

Staat de inzet van financiële middelen in verhouding tot de geleverde prestaties?
Hoeveel middelen zijn ingezet voor resp. onderzoek, advies, communicatie & kennistransfer
Hoeveel middelen zijn ingezet voor procesondersteuning door VBNE, vacatiegelden etc (overhead)
Hoeveel cofinanciering is gegenereerd?
Zijn de in het jaarplan afgesproken prestaties geleverd?
Hoe wordt de efficiency van het kennisnetwerk beoordeeld?

Throughput

Is de (interne) organisatie van het netwerk goed? Verlopen de werkprocessen goed?
 Vervult de VBNE haar rol naar behoren?
Worden de gemaakte werkafspraken positief beoordeeld?
Worden de afspraken uit het reglement nageleefd?
Hoe wordt de rolinvulling van de VBNE (bestuur en beleidscoördinator) beoordeeld?

Output (prestaties)

Wordt de ontwikkelde kennis voldoende verspreid naar de relevante beheerders?
Welke activiteiten voor kennistransfer en communicatie zijn verricht?
Hoe worden deze activiteiten beoordeeld?
In welke mate zijn beheerders op de hoogte van OBN-kennis?

Effecten (netto-effect)

Wordt de ontwikkelde en verspreide kennis in de praktijk voldoende en op de juiste manier toegepast door beheerders?
Welk oordeel geven beheerder zelf aan kennistoepassing?
Welk oordeel geven onderzoekers en beleidsmakers aan de kennistoepassing door beheerders?
Zijn er verandering in de beheerpraktijk doorgevoerd op basis van OBN-kennis?

Outcome (bruto-effect)

Draagt OBN-kennis bij aan andere maatschappelijke belangen en behoeften?
Welke andere maatschappelijke belangen en behoeften kunnen met OBN-kennis gediend zijn?
Heeft OBN-kennis een bijdrage geleverd?

Input	Throughput	Output (prestaties)	Effecten (netto-effect)	Outcome (bruto-effect)
<p>Worden voldoende middelen ingezet om de benodigde kennis over het functioneren van ecosystemen (tijdig) beschikbaar te krijgen? Blijven majeure kennisvragen liggen? <i>Oordeel van betrokkenen</i></p>	<p>Is de kennisagenda relevant? Is de onderzoeksprogrammering evenwichtig en voldoende gericht op prioriteiten van beheer en beleid? (Incl. fundamenteel onderzoek dat nodig kan zijn om beheer- en beleidsvragen te kunnen beantwoorden.) <i>Welke onderwerpen staan er op de kennisagenda? Welke onderzoeken zijn geprogrammeerd? In welke mate herkennen beleidsmakers en beheerder hun eigen prioriteiten daarin? Welke onderwerpen/ onderzoeken zijn volgens beleidsmakers en beheerders blijven liggen? Wat zijn de belangrijke gespreksonderwerpen in de Adviescommissie?</i></p>	<p>Worden beleidsmakers up to date gehouden over de beleidsrelevantie en beleidspotenties van geagendeerd, lopend en/of afgerond OBN-onderzoek en verstrekte adviezen? Wordt voldoende gewerkt aan bekendheid van OBN bij beleidsmakers? <i>Welke communicatie-activiteiten zijn er gericht op beleidsmakers? Hoe bekend zijn beleidsmakers met OBN en OBN-kennis? Wordt de koppeling tussen OBN-kennis en de actuele beleidspraktijk inhoudelijk voldoende gelegd? Hoe waarden beleidsmakers OBN?</i></p>	<p>Leidt de toepassing van OBN-kennis tot betere ecologische resultaten van het (herstel)beheer? <i>Oordeel van betrokkenen in combinatie met praktijkvoorbeelden</i></p>	<p>Blijven er majeure (kennis)thema's/opgaven liggen die relevant zijn voor beleid en beheer? <i>Oordeel van betrokkenen</i></p>

Aanvullend:

Zijn de aanbevelingen uit de vorige evaluatie en de tussenevaluatie opgevolgd? Om welke reden wel/niet? En met welk resultaat?

Bijlage 3 Respondentenlijst

Geleding	OBN-betrokkenheid	Organisatie
<i>Leden Kennisnetwerk OBN</i>		
a) beheer:		
Michiel van der Weide	vz Expertisegroep Fauna - Adviescommissie OBN	Natuurmonumenten
Hendrike Geessink	DT Rivierenlandschap	Utrechts Landschap
Douwe Hoogland	vz DT Cultuurlandschap - Adviescommissie OBN	Noardlike Fryske Walden - ANV's
Rob van Dongen	vz DT Beekdallandschap	Staatsbosbeheer
b) onderzoek:		
Juul Limpens	lid DT Nat zandlandschap	Wageningen Universiteit en Researchcentrum
Annemiek Kooijman	vicevz DT Laagveen- en zeekleilandschap - DT Duin- en Kustlandschap - Adviescommissie OBN	UvA
Tjisse van der Heide	vicevz DT Duin- en Kustlandschap	Radboud Universiteit
c) beleid:		
Bas van der Wal	Adviescommissie OBN	Stowa
Joost Backx	Adviescommissie OBN	RWS
Jan van Erp	Adviescommissie OBN	Provincie / Prolander
<i>Sleutelpersonen VBNE, BIJ12, IPO en EZ</i>		
Ton Heeren	OBN-coördinator	BIJ12
Wim Wiersinga	OBN-coördinator	VBNE
Gerard Grimberg	OBN-coördinator	Ministerie van EZ
Dick Bal	Expertisegroep Fauna	Ministerie van EZ
Ronald Louwman	Portefeuillehouder OBN / Faunafonds AAC-VP	IPO
<i>Provinciale contactpersonen</i>		
Mira Heesakkers	DT Duin- en Kustlandschap	Provincie Noord-Holland
Jaap Ex	DT Rivierenlandschap	Provincie Gelderland
Hans Dekker	provinciaal contactpersoon OBN-onderzoek	Provincie Drenthe
Guido Verschoor	DT Heuvellandschap	Provincie Limburg
<i>Stafleden natuurbeheerders</i>		
Theo Meeuwissen	geen directe betrokkenheid	Gelders Landschap en Kastelen
Corine Geujen	DT Rivierenlandschap	Natuurmonumenten
Leontien Krul	geen directe betrokkenheid	NP Hoge Veluwe
Floris van Kuijk	geen directe betrokkenheid	Staatsbosbeheer

Bijlage 4 Enquête bekendheid met en waardering voor Kennisnetwerk OBN

Deze enquête is afgenomen tijdens de Beheerdersdag 2017. Het invullen van de vragenlijst duurde ca. 5 minuten. De gegevens van de 75 ingevulde vragenlijsten zijn anoniem verwerkt.

Naam (<i>niet verplicht</i>):	
Organisatie (<i>verplicht</i>):	
Functie (<i>verplicht</i>):	
Betrokken bij type landschap(en):	Beekdallandschap / droog zandlandschap / nat zandlandschap / rivierenlandschap / duin- en kustlandschap / laagveen- en zeekleilandschap / heuvellandschap / cultuurlandschap <i>S.v.p. doorstrepen wat niet van toepassing is.</i>

VRAGENLIJST

1. Heeft u in uw werk wetenschappelijke kennis nodig over maatregelen voor natuurontwikkeling en –beheer?	☐ Ja, voor... ☐ Nee
2. Bent u bekend met het Kennisnetwerk OBN?	☐ Ja → door naar vraag 3 ☐ Nee, einde enquête . Dank voor uw reactie.
3. Waarvan kent u OBN-Kennis? <i>S.v.p. doorstrepen wat niet van toepassing is.</i>	Website (natuurkennis.nl) / rapporten / brochures / symposium/ Deskundigenteams / adviezen / veldwerkplaatsen
4. Hoe komt u het liefst aan uw -kennis over maatregelen voor natuurontwikkeling en –beheer? <i>Meerdere antwoorden aankruisen mogelijk.</i>	☐ OBN-onderzoeksrapporten ☐ OBN-brochures of apps (sleutels, bijv. vennensleutel) ☐ Veldwerkplaatsen/excursies/cursussen ☐ OBN-symposia voor beheerders. ZIE OOK OMMEZIJDE! ☐ OBN-adviezen (= advies van team deskundigen) ☐ Via www.natuurkennis.nl ☐ Artikelen in tijdschriften (Vakblad Natuur en Landschap, Landschap, e.d.) ☐ Beheerdersdag ☐ Adviesbureau ☐ Via eigen (regionaal) netwerk (KNNV, PGO's, ...) ☐ Via de eigen organisatie en/of collega's ☐ Anders,.....
5. Welk rapportcijfer geeft u voor de inhoudelijke aansluiting van OBN-kennis	Cijfer (1 – 10): Toelichting:

op uw behoefte? <i>Geef een cijfer van 1 tot 10.</i>	
6. Welk rapportcijfer geeft u voor de praktische bruikbaarheid van OBN-kennis? <i>Geef een cijfer van 1 tot 10.</i>	Cijfer (1 – 10): Toelichting:
7. Welk rapportcijfer geeft u voor de toegankelijkheid/vindbaarheid van OBN-kennis? <i>Geef een cijfer van 1 tot 10.</i>	Cijfer (1 – 10): Toelichting:
8. In hoeverre bent u het eens met deze stelling: “OBN-kennis leidt tot beter natuurbeheer” . <i>Geef een cijfer van 1 tot 10.</i>	Cijfer (1 – 10): Toelichting:
9. Hoe belangrijk is OBN-kennis voor u? <i>Geef een cijfer van 1 (zeer onbelangrijk) tot 10 (zeer belangrijk)</i>	Cijfer (1 – 10): Toelichting:
10. Heeft u tips om de toepassing van OBN-kennis in de beheerpraktijk te verbeteren?	
11. Heeft u kennisvragen uit de beheerpraktijk waarover u meer informatie zou willen ontvangen of waaraan het OBN-kennisnetwerk door nieuw onderzoek een bijdrage zou kunnen leveren?	

Bijlage 5 Overzicht OBN-onderzoek naar categorie, looptijd en budget

Overzicht 2014						
Projectnaam	Veldexperi- menten	Systeem- onderzoek	Praktische handl.	Literatuur- onderzoek	Budget incl. cofinan.	Looptijd
Heideherstel door slow release mineralengift					€ 158.434	4 jaar
Regenmetingen project Noordwestkern, Zuid Kennemerland					€ 50.000	4 jaar
Evaluatie omgang effecten overmatige voedingsstoffen					€ 148.880	2 jaar
Onderzoek effecten van stikstof in overgangs- en trilvenen					€ 149.957	3 jaar
Laag dynamische aquatische systemen in uiterwaarden					€ 139.116	2 jaar
Mergelgroeven en rotsen					€ 63.924	1 jaar
Hydrologie en beekdalvenen					€ 129.827	3 jaar
					€ 840.138	
Overzicht 2015						
Projectnaam	Veldexperi- menten/to	Systeem- onderzoek	Praktische handl.	Literatuur- onderzoek	Budget incl. cofinan.	Looptijd
Ontwikkeling kleinschalige dynamiek d.m.v stuifkuilen					€ 179.379	3 jaar
Onderzoek herstelmaatregel bevoeiing trilvenen					€ 129.896	4 jaar
Handleiding hertel hoogveenlandschap					€ 119.976	1 jaar
Herstel broekbossen					€ 121.831	3 jaar
Kwelderonderzoek					€ 100.000	2 jaar
Herstel arme bossen d.m.v. slow release mineralengift					€ 181.519	4 jaar
Kalktufbronnen (H7220): onderzoek naar een grenswaarde voor de stikstofbelasting via het					€ 75.000	1 jaar
Functionaliteit bufferzones ter voorkoming van toevoer van nutriënten					€ 97.469	2 jaar
					€ 1.005.070	
Overzicht 2016						
Projectnaam	Veldexperi- menten/to	Systeem- onderzoek	Praktische handl.	Literatuur- onderzoek	Budget incl. cofinan.	Looptijd
Habitat overstijgende interacties Griend					€ 150.000	3 jaar
Praktijkproef heideherstel					€ 60.000	3 jaar
Herstel kwelmilieus en kwelgeulen Maas					€ 150.645	2 jaar
Boszones rond veentjes					€ 124.814	2 jaar
Veldbies Beukenbos					€ 98.412	2 jaar
Kruidenrijk en faunarijk grasland					€ 149.919	3 jaar
Onderhoud beken					€ 149.841	3 jaar
Gebiedskenmerken Open akkerland en droge dooradering					€ 149.468	2 jaar
Perceelsgebruik kievit					€ 25.000	1 jaar
					€ 1.058.099	

Overzicht 2017						
Projectnaam	Veldexperi- menten/to	Systeem- onderzoek	Praktische handl.	Literatuur- onderzoek	Budget incl. cofinan.	Looptijd
Herstel konijnenpopulaties*					€ 200.000	2 jaar
Acrotelmvorming					€ 149.757	3 jaar
Kansen oude heide					€ 194.892	2 jaar
Lijnvormige elementen					€ 59.517	1 jaar
Verbetering strooiselafbraak**					€ 250.000	3 jaar
Vermest grondwater***					€ 180.000	3 jaar
					€ 1.034.166	
Overzicht 2018						
Projectnaam	Veldexperi- menten/to	Systeem- onderzoek	Praktische handl.	Literatuur- onderzoek	Budget incl. cofinan.	Looptijd
Diepe insnijding beken						3 jaar
Uitbreiding heischrale graslanden						2 jaar
Aantasting en beheer voedselkwaliteit natuurgebieden						1 jaar
Nieuwe trilvenen						4 jaar
Duinbegrazing						2 jaar
Beeksediment						2 jaar
Kwaliteit oibossen						1 jaar
Diepe uiterwaarplassen						3 jaar
Verruiging broekbossen						3 jaar
Gebiedskenmerken natte dooradering						1 jaar
Effecten greppel plas dras kuikens						2 jaar

Toelichting op categorieën OBN-onderzoek:

Veldexperimenten/toetsen van maatregelen: onderzoeken waarbij meerjarige veldexperimenten worden opgezet waarin beheer- en herstelmaatregelen worden getoetst.

Systeemonderzoek: onderzoek waarbij in het veld, één of meerdere jaren, parameters worden gemeten om een bepaald systeem in kaart te brengen.

Praktische handleidingen: handleidingen gemaakt op basis van bestaande en gemonteerde kennis.

Literatuuronderzoek: op basis van literatuuronderzoek worden aanbevelingen gedaan voor beleid/beheer.

Bijlage 6 Afkortingenlijst

AACVP	=	Ambtelijke Adviescommissie Vitaal Platteland (een IPO-commissie)
AC	=	Adviescommissie OBN
DT	=	Deskundigenteam
EZ	=	Ministerie van Economische Zaken
OBN	=	Ontwikkeling + Beheer Natuurkwaliteit
PVEW	=	Programma van Eisen en Wensen
VBNE	=	Vereniging van Bos- en Natuurterrein Eigenaren